
**L'EDUCACIÓ PÚBLICA A SANT HILARI:
de la llei Moyano a la llei Palasí
Premi de Batxillerat**

Laura Madrià i Guitart

L'EDUCACIÓ PÚBLICA A SANT HILARI

- DE LA LLEI MOYANO A LA LLEI PALASÍ -

“... i que costa d’entendre que no calen plans, programes, mètodes, sinó mestres, mestres, mestres...”

(Diari íntim del Dr. Estalella, 18 /09/1936)

ÍNDIX

0. AGRAÏMENTS 0

1. INTRODUCCIÓ 1

RECERCA BIBLIOGRÀFICA (part teòrica)

2. MARC HISTÒRIC PREVI A LA II REPÚBLICA 4

3. LA SEGONA REPÚBLICA..... 11

- **La proclamació de la segona república**
- **Les tres etapes de la república**

4. POLÍTICA EDUCATIVA A LA SEGONA REPÚBLICA 17

Aspectes educatius d'abans de la constitució

- Ideologia de l'ensenyament públic
- Bilingüisme a les escoles catalanes
- No obligatorietat de la religió
- Les missions pedagògiques
- Dignificació del mestre

Aspectes educatius de després de la Constitució de 1931

- Escola laica i unificada
- La guerra escolar

Aspectes educatius durant el bienni Azaña

- Construccions escolars
- Formació del professorat
- Reforma de l'inspecció
- Prohibició de la docència religiosa
- Contrareforma educativa durant el bienni restaurador
- El bienni negre: retorn als principis
- Els consells d'instrucció i cultura

5. L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL (1936- 1939)..... 24

- **EI CENU**

6. ESPANYA SOTA EL FRANQUISME: LA INVOLUCIÓ ESCOLAR (1938-1968) 28

- **Principis educatius del “nuevo régimen”**
- **Depuració de mestres, llibres i ensenyaments**

7. LA REFORMA EDUCATIVA TECNOCRÀTICA..... 35

- **Petits canvis del ministre Ruíz-Giménez**
- **El llibre blanc i la llei general d'educació (LGE) de Villar-Palasi de 1970**
- **Els nivells educatius a la LGE de 1970**

RECERCA DOCUMENTAL (part pràctica)

8. L'ESCOLA DE SANT HILARI	42
9. LES PERSONES: MESTRES I ALUMNES	56
10. CONCLUSIONS	69
BIBLIOGRAFIA.....	70

ANNEXOS

annex 1: FACTURA PER L'APLANAMENT DEL TURÓ DE LA MANDRA
(1917)

annex 2: RICARD GIRALT CASEDESÚS AUTOR DEL PROJECTE

annex 3: ADJUDICACIÓ DE LES OBRES DE LA CONSTRUCCIÓ PER A LES
NOVES ESCOLES A JOAN COMPANYÓ DE SANTA COLOMA DE FARNERS
(1934)

annex 4: ACTA DE 6 DE JUNY DE 1936 ON SE SOL.LICITEN TRES
MESTRES PER A L'ESCOLA DE NENS I TRES MESTRES MÉS PER A
L'ESCOLA DE NENES

annex 5: REGISTRE D'ALUMNES DE LA "ESCUELA NACIONAL DE NIÑOS"
(JULIOL 1936)

annex 6: "CARTA DE LA JUNTA MUNICIPAL DE EDUCACIÓN PRIMARIA DE
LA VILLA DE SAN HILARIO SACALM", EN QUÈ ES DEMANEN MESTRES
PER A L'ESCOLA PÚBLICA (SETEMBRE DE 1940)

annex 7: RELACIÓ DE MESTRES DE L'ESCOLA UNITÀRIA DE NENS

annex 8: RELACIÓ DE MESTRES DE L'ESCOLA UNITÀRIA DE NENES

annex 9: ACTA DE POSSESSIÓ D' EDUARDO CUÉLLAR BASSOLS

annex 10: ELS NACIONALS ESPARREQUEN EL TÍTOL DEL MESTRE A FRANCISCO ALCÀCER OBTINGUT DURANT LA REPÚBLICA.

annex 11: CARTA DE LA DELEGACIÓ PROVINCIAL DE AUXILIO SOCIAL, AMB LA QUAL LA DELEGACIÓ DEMANA A L'AJUNTAMENT DE SANT HILARI EL PERMÍS D'ÚS DE LES INSTAL·LACIONS DE L'ESCOLA NACIONAL PER A FER-HI UN "HOGAR ESCOLAR". LA PROPOSTA NO VA PROGRESSAR.

annex 12: ASSISTÈNCIA ESCOLAR OBLIGATÒRIA (NOVEMBRE 1955)

annex 13: EVOLUCIÓ DEL NOM DEL COL·LEGI PÚBLIC

annex 14: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'ALUMNES (NENS) S. XX A

L'ENSENYAMENT PÚBLIC A SANT HILARI SACALM

annex 15: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE MESTRES S. XX A L' ENSENYAMENT PÚBLIC A SANT HILARI SACALM

annex 16: EXTRACTE DEL LLIBRE D'ACTES DEL CLAUSTRE

He de donar les gràcies a l'Arxiu Sant Josep de Girona per haver-me facilitat informació general dels mestres de Sant Hilari; a Dolors Rovira i Núria Pujol per haver-me deixat documents privats referents a l'educació; a Maite Martínez i a Enriqueta Hernández per haver-me facilitat documentació de l'escola Guilleries; a Àngel Serradesanferm i a l'Ajuntament de Sant Hilari Sacalm per haver-me facilitat valuosíssima documentació i informació sobre l'educació a la vila de Sant Hilari; a Josefa Jordana (epd) , Pere Reixach i Baldiri Miralpeix per haver-me atès tan amablement en les entrevistes i donat testimoni de la seva relació amb les escoles de Sant Hilari; a la meva família, i especialment als meus pares que m'han recolzat durant tots aquests dies de confecció del treball; al professor d'Història de la Pedagogia de la Universitat de Girona, Salomó Marquès, que m'ha ajudat a acotar i encarrilar aquesta investigació; i per últim, i molt especialment, a Anna Burrassó que m'ha acompanyat en la tutorització d'aquest treball.

L'EDUCACIÓ PÚBLICA A SANT HILARI

- DE LA LLEI MOYANO A LA LLEI PALASÍ-

1ª PART
RECERCA BIBLIOGRÀFICA

1. INTRODUCCIÓ

Aquest treball vol reflectir la meva curiositat cap a un tema que m'ha acompanyat des que vaig néixer. Filla de pare i mare mestres, i alumna d'una escola amb una llarga història, el Col·legi Públic Guilleries, des de ben petita he estat immersa en el món de l'ensenyament.

Quan vaig plantejar-me fer aquesta recerca, sabia que seria complicat acotar-ho. El meu primer objectiu en aquesta recerca era fer un treball que recollís tots els canvis que havia sofert la metodologia, a l'educació de Sant Hilari, des de la proclamació de la República fins a la Transició. Però, de seguida que vaig començar a buscar informació i en no obtenir-ne prou sobre metodologia, vaig reorientar el meu treball. Així que vaig enfocar la recerca cap a la història de l'educació pública a Sant Hilari Sacalm. Ara, el meu objectiu era comprovar si l'escola pública de Sant Hilari, tot i ser una escola unitària i rural, va seguir tots els canvis educatius que les escoles "model" van seguir. Ja acotat el tema, la meva feina seria començar per una simple i petita excusa o anècdota i, des d'aquesta, endinsar-me a la història educativa del meu poble. Hauria d'estirar el fil d'un enrevessat cabdell.

Així que vaig començar la meva investigació encarada cap a la història de la meva estimada escola primària. De seguida, vaig trobar material, ja que, a l'any del cinquantenari de l'escola (1989) els alumnes de segona etapa d'aleshores havien fet una senzilla recerca de la història de l'edifici. A més a més, ja fa uns quants anys, a la revista Trencaclosques que elaboren els alumnes de sisè, hi ha un apartat dedicat a la història de l'escola. Així doncs, vaig començar a

investigar la història de l'edifici del Turó de la Mandra i vaig recular en el temps ficada a la pell d'un reporter curiós.

Ben aviat em vaig adonar que, com diu la famosa frase de Sòcrates “*només sé que no sé res*”, no podria lligar cap ni un dels fets importants de l'educació de Sant Hilari, si abans no em documentava sobre la història general del país. I així ho vaig fer. Em vaig recloure en el món dels llibres d'història i no vaig sortir-ne fins que no vaig digerir tots aquells anys de República, Guerra Civil i Franquisme. Ara, però, em faltava lligar tots aquests fets amb la història educativa del país.

De seguida el meu treball va augmentar de nombre de pàgines. Allò que només era un núvol de preguntes ja començava a agafar forma. Però, de fet, allò només era un simple marc històric. El que jo realment volia conèixer era la història educativa de la meua vila.

Vaig posar fil a l'agulla i vaig començar. Documents, fotos històriques, plànols, actes... tot era interessant. Ràpidament vaig anar acumulant pilons de llibres i carpetes a sobre la taula. Tenia molta informació i documentació en què basar-me, però em faltava algun element més íntim, més personal que m'ajudés a entendre bé tot allò que havia trobat. Eren els testimonis la peça que faltava per acabar aquell complicat trencaclosques.

Les entrevistes amb tots i cadascun dels testimonis van ser moments realment entranyables. Algun estava més nerviós o més tranquil davant l'entrevista, però tots tenien aquella brillantor als ulls dels que recorden un passat amb il·lusió i nostàlgia.

Fetes les entrevistes, doncs, ja tenia tot el material necessari per començar a redactar la investigació.

Com podreu observar a continuació, aquest treball està dividit en dues parts ben diferenciades. Per una banda, i ja citada anteriorment, hi ha la part bibliogràfica, que jo n'he anomenat "part teòrica" i, per l'altra, hi ha la part documental, anomenada "part pràctica". La primera part consta d'un marc històric educatiu general que vol ajudar a situar el lector en l'època que he estudiat. La segona part, ja més concreta, és la pròpia recerca de l'educació a Sant Hilari. Aquesta última està dividida en dos subapartats: la recerca de l'edifici escolar i la recerca de les persones: mestres i alumnes.

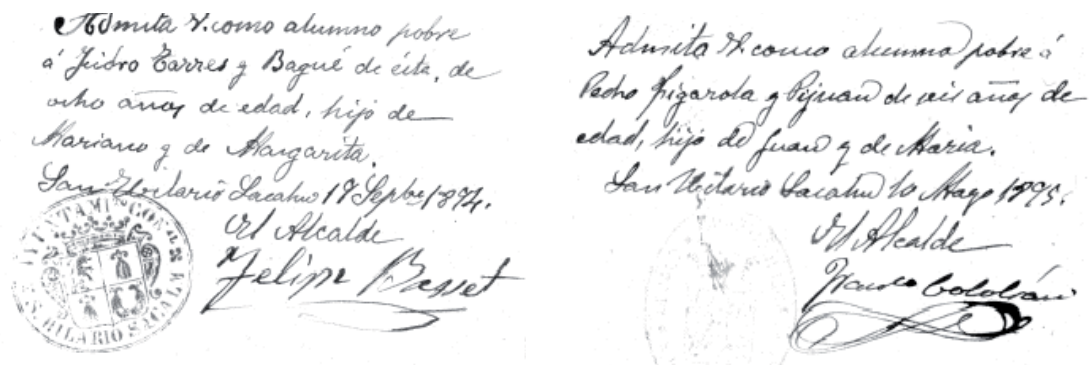
Quan llegiu el treball, podreu trobar que no he transcrit directament les entrevistes dels testimonis, sinó que les he utilitzat per a exposar com era l'escola a Sant Hilari durant el període que va des de la República fins als anys 70. També podreu veure que en alguns apartats les citacions són molt àmplies ja que, en el seu moment, vaig creure oportú donar-hi una certa importància.

Bé, espero que aquest treball que he titulat com L'educació pública a Sant Hilari : de la llei Moyano a la llei Palasí pugui ser una font d'interès per molts vilatans de Sant Hilari i, si pot ser, que algun dia impulsi a algú a continuar la recerca que jo he començat.

2. MARC HISTÒRIC PREVI A LA REPÚBLICA

En acabar el segle XIX molta gent de Sant Hilari era analfabeta i pobra.

FETS POLÍTICS I EDUCATIUS A ESPANYA 1800-1930

En començar el segle XIX la majoria dels 10 milions d'habitants que té Espanya són analfabets. Tot el país és fonamentalment rural. Arreu hi ha captaires.

L'estructura social estamental és hereva de l'època medieval: noblesa, clergat, exèrcit i poble.

Els nobles ocupen tots els càrrecs importants de l'administració i de l'exèrcit.

L'Església és la major propietària de terres, per al lloguer de les quals cobra importants rendes. L'Església monopolitza l'educació i controla la formació

moral de tots els súbdits. Té l'únic aparell de comunicació de l'època: l'adoctrinament dominical des de la trona. La seva organització, jerarquia i administració és més eficaç que la de l'Estat: és un Estat dins de l'Estat.

El municipi té a les seves mans l'educació elemental que és menystinguda davant la necessitat de mà d'obra de les famílies.

A partir del darrer terç del segle XVIII la Il·lustració intenta introduir-se en els àmbits polítics espanyols a través d'intel·lectuals com Menéndez Valdés, Jovellanos, Campomanes, Aranda i Floridablanca, molts d'ells nobles i ministres del govern espanyol. L'Església i la noblesa van ser una oposició reaccionària que no va permetre l'acció educativa dels il·lustrats. Nobles i clergat, els apologistes¹, van barrar el pas d'idees estrangeres liberals a les nostres universitats –majoritàriament eclesiàstiques- per tal de mantenir una tradició favorable al seu poder polític i social estamentari, mentre que permetien la difusió d'obres catòliques i reaccionàries principalment franceses.

Aquí comença una greu ferida dins la societat espanyola que, ja dins el segle XXI, encara no ha cicatritzat del tot.

Taula Marc històric 1: Aquest és un quadre on hi ha comentats els fets històrics i educatius més rellevants des de l'aprovació de la ley Moyano fins a la Proclamació de la II República.

ANY	HISTÒRIA GENERAL	HISTÒRIA EDUCACIÓ ESPANYA
1856 a 1868	Governa la Unió Liberal presidida pel general O'Donnell. Per la seva impopularitat la reina Isabel II ha d'abdicar i fuig a França. Hi ha un clima de cop d'estat i de crisi econòmica profunda	1857.- setembre, Ilei General d'Instrucció Pública de Claudio Moyano . Homogeneïtza i aclareix normes educatives anteriors. Estableix: ENS. PRIMARI: Ens. Obligatori: de 6 a 9 anys. Gratuïta per als pobres. Els ajuntaments financen l'educació

¹ MENÉNDEZ PELAYO, Marcelino. **Historia de los Heterodoxos españoles**, vol II. BAC 1956 : Distingeix entre "heterodoxes" (innovadors) i "apologistes (conservadors i reaccionaris).

		(paguen els mestres) ENS. SECUNDARI: Es crea un institut d'ensenyament secundari per província controlat per l'estat. ENS. UNIVERSITARI: Es creen 10 universitats controlades per l'Estat. La llei Moyano durarà de 1857 a 1970 !!!
1868	Revolució de setembre	En aquesta època s'instal·len un munt d'escoles confessionals a Catalunya: els germans de la Salle i els Jesuïtes. Després del període revolucionari, 1868-1874, l'estat accepta l'Església com a aliat en l'educació dels ciutadans. Per una banda, garanteix una cohesió ideològica i, per altra banda, és molt més econòmica per a l'Estat. ²
1871	(2 de gener) Amadeu I de Savoia és proclamat rei d'Espanya amb el suport del partit Progressista.	
1873	(11 de febrer) Abdica Amadeu I de Savoia. Es proclama la I República Espanyola. Hi ha la segona guerra carlina. El parlament es veu dividit entre federalistes i radicals. La situació política i militar es fa insostenible. L'exèrcit regular està perdent la guerra. El govern no té autoritat. Hi ha quatre presidents en 11 mesos: Figueres, Pi i Margall, Salmerón i Castelar. El govern delega l'autoritat en els generals (Martínez Campos i Pavía) que actuen amb mà de ferro.	
1874	(3 de gener) Cop d'estat del general Pavía que entra a cavall en el Parlament espanyol.	
1875	Alfons XII és proclamat rei a Madrid.	
1876	Acaba la tercera guerra carlina. El 2 de juliol s'aprova la Constitució de Cánovas del Castillo	El 29 d'octubre es crea a Madrid la Institución Libre de Enseñanza, formada per un grup de professors que s'oposaven a la voluntat del Govern espanyol de controlar l'ensenyament del país.
1878	Es casa Alfons XII i Maria de las Mercedes. Hi ha un atemptat anarquista contra el rei al mateix dia	
1879	Es funda el PSOE i es torna a casar el rei amb Maria Cristina.	
1880	Hi ha el primer congrés catalanista.	
1885	Hi ha una epidèmia de còlera a Madrid i mor el rei Alfons XII	
1886	Neix Alfons XIII	Es crea, a Barcelona, el centre

² Mentre França gastava, en instrucció Pública, 5'6 ptes per a habitant/any, Anglaterra i Alemanya en gastaven 10, i Espanya en gastava, només, 1'5.

		escolar catalanista.
1887	Es crea la Lliga de Catalunya	
1892		L'educació va començar a ser tema d'interès per a la burgesia catalana. El 1892, la Unió Catalanista es reuneix, a Manresa, i d'aquella assemblea en surten dictades les Bases de Manresa, la primera proposta d'autogovern en què els catalans demanaven que l'ensenyament públic a Catalunya s'organitzés atenent les necessitats del país. ³
1895-1898	Hi ha la guerra a Cuba, Filipines i contra EUA. España perd totes aquestes colònies.	L'escassetat de material escolar, els obsolets mètodes d'aprenentatge i la poca preparació del professorat van contribuir al fet que un 65% de la població fos analfabeta. Aquest fet també es devia a les conseqüències que el país va rebre a causa de la derrota de l'exèrcit espanyol a la guerra de Cuba.
1900		Joaquín Costa publica: <i>Reconstrucción y Europeización de Cataluña</i> . Es publica la llei sobre el treball dels nens. A principis del s. XX sorgeix l'Escola Nova, un concepte d'ensenyament, també anomenat escola activa o funcional, que s'havia estès per Europa i els EUA i que pretenia utilitzar un model educatiu experimental en el qual els nens eren els protagonistes del procés educatiu
1901	Es funda la lliga Regionalista	Les propostes renovadores es van estendre per tot el país i van ser aprovades tan per conservadors com per progressistes. El pedagog Francesc Ferrer i Guàrdia va engegar l'Escola Moderna. Aquesta iniciativa es basava en un corrent pedagògic inspirat en teòrics anarquistes, Fourier i Kropotkin, que defensava un model d'educació racional i científica. Aquest model educatiu va

³ CAMPRUBÍ, Xevi. **Els mestres que van fer escola. Arrenca la renovació pedagògica (1898-1931)**. Revista Sàpiens. Núm. 39 . Barcelona gener 2006

		tenir molta importància a Catalunya i al País Valencià.
1902	Alfons XIII és declarat major d'edat. Hi ha una vaga general revolucionària a Barcelona.	
1903	Miguel Maura és el cap del partit conservador.	Les converses pedagògiques eren una iniciativa que un grup de mestres de les comarques gironines va impulsar el 1903, amb l'objectiu de millorar i intercanviar els continguts, els mètodes i la qualitat de l'ensenyament. Es va posar en marxa un programa de formació permanent en la qual els mestres intercanviaven coneixements i consells.
1906	Es forma la coalició Solidaritat Catalana. Hi ha un atemptat al casament d'Alfons XIII	Joan Bardina crea l'Escola de Mestres: va ser un dels pioners de l'Escola Nova.
1907	Triomf electoral de Solidaritat Catalana.	Es crea la "Junta para Ampliación de Estudios" i es funda l'Institut d'Estudis Catalans. La coalició Solidaritat Catalana, amb el partit de la Lliga Regionalista, amb Enric Prat de la Riba al capdavant, va iniciar el projecte de reconstrucció nacional.
1908	Lerroux guanya i derrota a Solidaritat Catalana a les eleccions catalanes.	
1909	26 de juliol Setmana Tràgica a Barcelona	Afusellen Francesc Ferrer i Guàrdia
1910	Canalejas és president del govern. Es crea la CNT.	Es crea la "Residencia de Estudiantes."
1911	Vaga general a Barcelona i legalització de la CNT.	
1912	Assassinat a Canalejas. Vaga general i posterior militarització dels generals.	El 1913 es crea el Consell de Pedagogia, gràcies a Prat de la Riba que és el president de la Diputació de Barcelona. Aquest consell s'encarregava de difondre l'Escola Nova.
1914	Constitució de la Mancomunitat de Catalunya. Espanya és neutral davant l'inici de la Primera Guerra Mundial	El Consell Pedagògic passa a ser responsabilitat de la Mancomunitat de Catalunya. Alexandre Galí, secretari general del Consell de Pedagogia, ajuda que l'Escola Nova i l'escola catalana definitivament siguin sinònims. El Consell de pedagogia va impulsar

		<p>la creació d'escoles d'estiu, una iniciativa impulsada per Eladi Homs, aleshores secretari de la Mancomunitat, que pretenia formar constantment mestres i alumnes. Aquestes escoles d'estiu constaven de cursos de perfeccionament, excursions i visites a biblioteques i museus.</p> <p>Les escoles d'estiu van potenciar l'ensenyament en català.</p> <p>Les escoles Montessori van tenir una gran importància dins l'activitat promoguda per la Mancomunitat i també va tenir un gran pes a la renovació pedagògica catalana</p>
1918	Govern nacional de Maura-Cambó Campanya a Catalunya per l'autonomia integral. S'aconsegueix la jornada de 8 hores	Es funda l'Institut Escola.
1921	Assassinat del President del govern Eduardo Dato	
1923	Assassinat del líder sindical Salvador Seguí, "el noi del Sucre" Inici de la dictadura del General Miguel Primo de Rivera: condemna al separatisme català.	<p>Inici de la Mútua Escolar Blanquerna: escola privada fundada per 180 famílies on s'impartia des d'educació infantil fins a educació preuniversitària. El seu director va ser el ja famós pedagog Alexandre Galí.</p> <p>Amb el cop d'estat de Primo de Rivera es va suprimir la Mancomunitat i totes les iniciatives que aquesta institució havia promogut van ser aturades.</p>
1926	Francesc Macià vol crear l'Estat Català envaint Prats de Molló.	
1929	Intent de Proclamació de la República a València. Vaga i incidents universitaris.	
1930	Acaba la dictadura. Comença la "dictablanda" del general Dámaso Berenguer Nombroses vagues i sublevacions militars.	

<p>LIBRO</p> <p>DE</p> <p>MATRÍCULA Y CLASIFICACIÓN</p> <p>DE LA</p> <p>Escuela elemental de niños</p> <p>DE</p> <p>Sta Hilario Sacalm</p> <p>BARCELONA.</p> <p>Librería de Blas Camí y hermano.—Calle de la Unión, núm. 26.</p> <p>1889.</p>	<p>SALIDA</p> <p>de la escuela</p>	<p>AÑO DE 18</p> <p>OBSERVACIONES</p>
	18. $\frac{7}{96}$	Poco estudioso y terco
	$\frac{90}{995}$	Algo terco y poco aplicado.
	18. $\frac{7}{96}$	Algo estudioso y talento claro
	$\frac{70}{815}$	Algo inteligente y muy docil.
	$\frac{90}{995}$	Algo inteligente y muy docil.
	$\frac{28}{992}$	Carácter poco responsable.
	$\frac{28}{992}$	Algo terco y distraído
	18. $\frac{7}{96}$	Algo aplicado
	18. $\frac{7}{96}$	" "
	1. $\frac{7}{96}$	Algo estudioso e inteligente.
	18. $\frac{7}{96}$	Docil y aplicado
	7. $\frac{6}{92}$	Poco estudioso

Per més anys que passin hi ha coses que no canvien.

3. LA SEGONA REPÚBLICA

LA VANGUARDIA Página 1.—Sábado 13 de abril de 1931

EL GOBIERNO PROVISIONAL DE LA REPUBLICA

 <p>Don Marcelino Domingo Ministro de Instrucción Pública</p>	 <p>Don Indalecio Prieto Ministro de Hacienda</p>	 <p>Don Alcázar de Abrojos Ministro de Fomento</p>	 <p>Don Luis Nicolás D'Olivero Ministro de Economía <i>Don Nicéforo</i></p>
 <p>Don Manuel Aznar Ministro de la Guerra</p>	 <p>Don Niceto Alcalá Zamora Presidente del Gobierno Provisional</p>	 <p>Don Alejandro Larrosa Ministro de Sanidad</p>	
 <p>Don Fernando de los Rios Ministro de Justicia</p>	 <p>Don Santiago Casares Quiroga Ministro de Marina</p>	 <p>Don Francisco Largo Caballero Ministro del Trabajo</p>	 <p>Don Miguel Maura Ministro de la Gobernación. <i>(Don José María)</i></p>

LA PROCLAMACIÓ DE LA SEGONA REPÚBLICA

El 14 de febrer de 1931, el rei Alfons XIII, aconsellat per Cambó, designa a Sánchez Guerra per a fer un govern "nacional", on hi hauria membres detinguts del comitè revolucionari. Aquests no en volen formar part ni tampoc els monàrquics.

El 18 de febrer d'aquest mateix any, el rei demana a un militar, l'almirall Aznar, que provi de fer govern després del fracàs de Sánchez Guerra. El constitueix amb representants de la oligarquia empresarial, financera i terratinent del país.

El nou govern ha de convocar i guanyar unes eleccions per a un partit monàrquic encara no constituït. Han de netejar les seqüeles deixades per les dictadures de Primo de Rivera i Dámaso Berenguer.

Tenen molta pressa perquè el 12 d'abril s'han de celebrar les eleccions municipals.

El 2 de març Maura, com a ministre de treball, proposa a Cambó de formar un gran partit catòlic i monàrquic. Cambó accepta la proposta a canvi que les futures corts estudiïn un estatut propi de Catalunya.

L'agitació antimonàrquica s'incrementa amb la sentència del procés dels militars sublevats de Jaca: la condemna a mort d'un capità, cadena perpètua per a tres oficials, i vint anys de presó per a més de cinquanta militars.

A tot Espanya s'endega una campanya pro-amnistia amb manifestacions a les principals ciutats. El govern i el rei concedeixen la gràcia al capità condemnat.

El 24 de març comença, la campanya electoral d'eleccions municipals a tot Espanya i, a Madrid, una vaga d'estudiants que s'estén a tot Espanya, on moren un manifestant i un guàrdia civil.

El diaris conservadors *ABC* (monàrquic), *El Debate* (catòlic de dretes) i *El Sol*, fan campanya a favor de la monarquia. A Catalunya, la Lliga Regionalista (dreta nacionalista) fa oposició a Esquerra Republicana i al Partit Catalanista Republicà.

El diumenge 12 d'abril de 1931, se celebren les eleccions municipals. Hi va haver un 67% de participació. Els republicans triomfen a 41 de les 50 capitals de província i a moltes ciutats de Catalunya.

El dilluns dia 13, es coneix el resultat de les eleccions. La immensa majoria dels votants s'han pronunciat a favor de la candidatura republicano-socialista. La gent surt al carrer a totes les grans ciutats espanyoles, i es manifesta a favor de la República. Les forces de seguretat no actuen. El mateix dia 13, ja es proclama la República a la ciutat guipuscoana d' Eibar .

El dimarts 14 d'abril de 1931, la República es proclama en diverses capitals espanyoles. Aquest dia els obrers no van a les fàbriques, els estudiants no van a la universitat. Tothom ha ocupat el carrer. Poc després del migdia, i des del balcó de l'Ajuntament de Barcelona, Lluís Companys proclama la República. Mitja hora més tard, és Francesc Macià qui proclama des del balcó de la Diputació (actual Generalitat) la República Catalana *com a Estat integrant de la Federació Ibèrica*.

El mateix dia el rei renuncia a mobilitzar l'exèrcit i surt cap a l'exili. El dia següent ho fa la resta de la família reial. Mentre el rei sortia per la porta dels jardins del Palau Reial, els ministres del govern provisional entraven al Palau de la Puerta del Sol de Madrid, on la guàrdia civil els presentava armes.

LES TRES ETAPES DE LA REPÚBLICA

Després de la proclamació pacífica de la Segona República Espanyola, les Corts constituents (agost a desembre de 1931) discuteixen i aproven la Constitució. Niceto Alcalá Zamora és elegit president de la República Espanyola i Manuel Azaña és Primer Ministre encarregat de formar govern.

A partir d'aquest moment, la República passarà per tres etapes clarament diferenciades per períodes de crisi social que van desembocar en la Guerra Civil de 1936.

El bienni reformador d'Azaña, 1932-1933.

Azaña es troba amb una Espanya polaritzada i en confrontació. Per una banda els obrers socialistes i anarquistes tenen les màximes aspiracions

reivindicatives i revolucionàries. Per altra banda, els capitalistes i terratinents faran el possible per boicotejar l'acció política i crispant la situació social¹

L'agost de 1932 hi ha un intent de cop d'estat per part del general Sanjurjo, que és condemnat a mort, sentència més tard commutada pel govern.

Azaña aprofita la conjuntura per fer votar en un sol dia dues lleis transcendents: la Llei de Bases de la Reforma Agrària i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya².

A la reunió plenària de la CNT, celebrada a Madrid al final de 1932, s'acorda l'alçament revolucionari anarquista. Només es va produir en alguns poblets d'Andalusia i València. Un poble de Cadis, Casas Viejas, es va fer tristament famós per l'assassinat, per part dels guàrdies d'assalt, d'una vintena de pagesos revolucionaris anarquistes.

En aprovar-se la Llei de congregacions, es prohibeixen les escoles religioses. El mateix Sant Pare, Pius XI, fa una encíclica³ i s'enfronta directament al govern de la República i es posen les bases del futur nacional-catolicisme

¹Exemples de fets que provocaren l'estat de crispació durant el bienni Azaña.

31/12/1931 Castilblanco (Badajoz) La guàrdia civil dissol una manifestació amb les armes. Mor un pagès i, a conseqüència, els pagesos maten a quatre guàrdies civils.

18/01/1932 Berga, Sallent, Fígols, i Súria. El miners proclamen el comunisme llibertari. Els serveis d'informació de l'Estat no van funcionar.

1931-1933 Andalusia. Es reproduïxen les vagues de jornalers que destrueïxen màquines agrícoles, roben les collites i ocupen i cultiven les finques dels terratinents.

08/07/1932 Villa de Don Fadrique (Toledo) Els treballadors del camp ocupen les terres i s'enfronten amb la guàrdia civil. Mor un guàrdia civil i dos pagesos.

El 1932 hi ha 94 vagues a Astúries. La segueïxen en aquesta classificació Barcelona, València i Sevilla.

06/06/1932 Es comença a discutir el projecte d'Estatut de Catalunya. La dreta mobilitza els intel·lectuals (Ortega y Gasset i Unamuno) contra la "desmembració de la patria"

El ministre Marcel·lí Domingo, preocupat per la insuficient collita de blat de 1931, demana informació als grans propietaris i pren la decisió d'importar fins a 290.000 tones de blat. La collita de 1932 va ser, en contra del que havien dit els propietaris, excel·lent. Els preus del blat i dels sous dels jornalers cauen en picat. La dreta acusa el govern del problema.

La primavera de 1932, generals de l'exèrcit espanyol (Sanjurjo i Goded) conspiren amb la dreta espanyola amb la col·laboració del feixisme italià.

Al País Basc els carlins fan contraban d'armes i es preparen per a una eventual lluita, per reclamar els drets monàrquics del pretendent Alfonso Carlos.

A Valladolid, Ramiro Ledesma, entusiasmat pel nazisme alemany uneix els seus seguidors a les "Juntas Castellanas" d'Onésimo Redondo i formen les "Juntas Ofensivas Nacional Sindicalistas" (JONS)

² Des de la proclamació de la República, Francesc Macià havia ocupat de manera provisional la presidència del Parlament de Catalunya. El 14 de desembre de 1932 és elegit president de la Generalitat.

³ Encíclica DILECTISSIMA NOBIS: És un document oficial del Papa amb el qual dóna instruccions d'obligat compliment per als catòlics: "...perque la glòria d'Espanya està tan íntimament unida amb la religió catòlica, ens sentim doblement entristits en presenciar les deplorables temptatives que, d'un temps ençà, s'estan reiterant per arrencar en aquesta nació de Nos tan estimada, amb la fe tradicional..."

Els partits de dretes es reconstrueixen en un de sol: la Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA), amb Gil Robles al capdavant.

La CEDA defensa el catolicisme, condemna la Reforma Agrària, vol abolir el divorci i el matrimoni civil i vol recuperar l'esperit conservador d'una societat agrària, autoritària i conformista, amb la dona a casa tenint cura de la família.

El 1933 va haver-hi, a Espanya, més de mil vagues. El govern no podia resistir la situació i es va haver de remodelar repetides vegades. Finalment, Alejandro Lerroux (Partit Radical-Socialista), primer, i Martínez Barrio, després, proven de fer un govern de concentració republicana. No tenen èxit i es convoquen eleccions per al final del 1933, on , per primera vegada en la història d'Espanya, podrà votar la dona.⁴

El bienni restaurador, 1934.1935

Lerroux forma govern amb la CEDA de Gil Robles. Ràpidament s'aprova una llei d'amnistia política demanada per la dreta i es paralitza la reforma agrària. Pel Nadal de 1933 mor Macià, i Companys ocupa el càrrec de president de la Generalitat de Catalunya.

La Falange de J.A. Primo de Rivera s'ajunta amb les JONS.

Un jove de 19 anys, Santiago Carrillo, és elegit secretari general de les Joventuts Socialistes.

Els anarquistes de la CNT i els federalistes de la UGT no es posen d'acord per a fer junts una revolució social a Espanya. El 1934 la dreta amenaça el govern amb resoldre el problema d'Espanya per la força.

A Catalunya s'aprova la llei de contractes de conreus pel qual els pagesos podien ser propietaris de la terra que treballaven. El mes d'abril d'aquest any, milers de rabassaires envaeixen Barcelona amb el crit de "mori Cambó". A l'estiu del 1934 hi ha una vaga dels treballadors del camp a Andalusia, Castella i València.

A l'octubre de 1934 hi ha una vaga general a totes les ciutats importants del país. Hi ha enfrontaments armats a Astúries, Madrid i Barcelona. El 6 d'octubre,

⁴ Resultats de les eleccions de 1933:

Dreta	3.365.700 vots
Centre	2.051.500 vots
Esquerra	3.118.000 vots

a les vuit de la nit, el President Companys proclama l'Estat català dins la República Federal Espanyola. La repressió d'aquesta revolució és coordinada pel general Franco i suposa, a tot Espanya, més de mil revolucionaris morts, més de dos mil de ferits, uns tres-cents militars morts i uns nou-cents de ferits, a més de 30.000 empresonats, entre ells Companys i el seu govern.

Franco és ascendit a cap d'estat major central.

A conseqüència d'aquests fets se suspèn l'autonomia de Catalunya i es prohibeix l'accés del treballador a les terres.

El bienni negre (1935-1937)

L'estiu de 1935 les Corts aproven la llei de Contrareforma Agrària per la qual es retornen totes les expropiacions als latifundistes.

Gil Robles exigeix el poder al president de la República, però Alcalà Zamora demana a Portela Valladares que faci un govern sense CEDA ni radicals. No té èxit i es convoquen eleccions pel 16 de febrer de 1936.

Les dues espanyes s'enfronten a les urnes: Front Popular (esquerres) i front contrarevolucionari (dretes) s'enfrontaran en una Guerra Civil l'estiu d'aquest mateix any. El 16 de febrer es vota amb total calma. Esquerra guanya aclaparadorament. Franco, cap de l'estat major central, demana al director de la Guàrdia Civil que declari l'estat de guerra. També Gil Robles demana el mateix al president Portela. No accedeixen a la demanda i des d'aquest moment es posa en marxa la conspiració dels militars per un cop d'estat.

Alcalà Zamora és substituït per Manuel Azaña en la presidència de la República. El socialista Casares Quiroga és designat primer ministre, perjudicant els interessos d'Indalecio Prieto.

Enmig de l'exaltació popular es concedeix l'amnistia als revolucionaris de 1934, es tornen a posar en funcionament els governs de Catalunya i Euskadi.

El mes de juny, el general Franco completa els preparatius de la guerra amb unes maniobres militars a Àfrica.

El 18 de juliol de 1936 comença la Guerra Civil Espanyola.

4. POLÍTICA EDUCATIVA A LA SEGONA REPÚBLICA

a) NOUS ASPECTES EDUCATIUS: ABANS DE LA CONSTITUCIÓ.

IDEOLOGIA DE L'ENSENYAMENT PÚBLIC

Amb l'arribada de la Segona República, les velles idees del regeneracionisme¹ poden ser portades a terme. En efecte, si alguna cosa no es pot negar de la Segona República, és, sens dubte, el seu ambiciós projecte de reforma del sistema educatiu, on els vells principis de liberalisme espanyol, la moderna pedagogia dels institucionistes i les idees educatives del socialisme històric, tenen una gran importància.

BILINGÜISME A LES ESCOLES CATALANES

Amb el nomenament de Marcel·lí Domingo com a ministre de Instrucción Pública y Bellas Artes, l'educació comença a presentar els brots del canvi educatiu. El primer decret del Govern provisional en matèria educativa data del 29 d'abril de 1931 i fa referència a la regulació del **bilingüisme a les escoles catalanes**. A la pràctica, aquest decret significava l'ensenyança en llengua materna als jardins d'infància, a les escoles de pàrvuls, i també a les escoles d'ensenyament primari; ensenyança en llengua castellana als alumnes catalans a partir dels vuit anys i, també, l'organització de cursos de perfeccionament del català a càrrec de la Universitat de Barcelona.

NO OBLIGATORIETAT DE LA RELIGIÓ

El tercer decret del Govern provisional, de 6 de maig de 1931, plantejava la **no obligatorietat de l'ensenyament de la religió**.²

¹ Joaquín Costa (Montsó 1846-Graus 1911) Jurista, polític i historiador va ser un republicà federalista que va criticar la restauració monàrquica i va divulgar la idea del regeneracionisme espanyol simbolitzat en el programa d'escola i rebost. Per una banda, demanava una reforma agrària de tipus col·lectivista en què el pagès fos el propietari de la terra, així la faria rendir al màxim i evitaria èpoques de gana. Per altra banda, demanava la generalització de l'educació per tal d'aprofitar tots els esperits creatius del país.

² Preàmbul del decret la supressió de l'ensenyança de la religió:

"Uno de los postulados de la República y, por consiguiente, de este Gobierno provisional, es la libertad religiosa. Con este derecho, España se sitúa en el plano moral y civil de las democracias de Europa y de aquellas democracias de América que, desprendidas de España, se anticiparon en la conquista de las instituciones que aquí acaban de estatuirse. Libertad religiosa es, en la escuela, respeto a la conciencia del niño y del maestro."

Posteriorment, la Direcció General de la Ensenya Primària, amb Rodolfo Llopis al capdavant, va publicar el 13 de maig una circular on s'exposava tot allò que feia referència a l'educació de la religió. En aquesta circular s'exposava el dret que tenien els pares a demanar l'ensenyança de religió als seus fills i la permissibilitat de signes religiosos a les aules (en cas que pares i mestres arribessin a un consens)

LES MISSIONS PEDAGÒGIQUES

Un altre avenç educatiu que va promoure la República van ser les missions pedagògiques.

La preocupació per l'escola primària no va significar l'oblit de les generacions adultes, sobretot les que vivien immerses en aglomeracions rurals de difícil accés a la cultura. D'aquesta manera, la República va crear, pel Decret del 29 de maig de 1931, les famoses missions pedagògiques, encarregades de "difundir la cultura general, la moderna orientació docente y la educación ciudadana en aldeas, villas y lugares, con especial atención a los intereses espirituales de la población rural."³

La feina d'aquestes missions pedagògiques, realitzades a escala nacional des del Ministeri d'Instrucció Pública amb la col·laboració de la Universitat i el Museu Pedagògic, volia fer arribar la cultura a tots als racons de l'Estat. Així ho explicava Salvador de Madariaga:

"Se crearon las misiones pedagógicas, ingeniosísima institución destinada a hacer penetrar las reconditeces del país los goces del conocimiento y de las artes. Componíanse estas misiones de grupos de maestros y estudiantes con material necesario para dar a sus auditorios obras de teatro, cintas cinematográficas, música en gramófono y aun directamente ejecutada, instrumental y coral, reproducciones de cuadros y libros. Este experimento verdaderamente creador alcanzó gran éxito, debido sobre todo a que se limitó a lo que permitían el personal y el material existente, sin caer en grave defecto, frecuente en los actos del Estado español y en particular de la República, de la inflación burocrática."

³ Article primer del Decret del 29 de maig de 1931. Colecció Legislativa de Instrucció Pública

DIGNIFICACIÓ DEL MESTRE

Els mestres varen veure augmentat substancialment el seu salari amb efectes econòmics d'1 de juliol de 1931.

Calien molts mestres per a les més de 27.000 escoles que s'havien de construir. Es van iniciar curssets de selecció professional i es van eliminar les clàssiques oposicions. Els candidats a mestres haurien de passar tres mesos rebent una preparació professional i una orientació pedagògica per part de professors del Ministerio. Reben tres tipus de formació:

- 1) Classes teòriques a les escoles Normal.
- 2) Pràctiques pedagògiques a les escoles de primària.
- 3) Lliçons d'orientació a la universitat.

Finalment, eren seleccionats per un tribunal.

El setembre de 1931, es va començar la reforma de les escoles Normal. Aquestes, a partir d'ara, seran mixtes, s'aplica, doncs, la coeducació. Per a accedir-hi, calia el títol de batxillerat, un mínim de setze anys i superar un examen d'ingrés.

Es va establir l'obligatorietat de tenir el títol de mestre per poder ensenyar a primària i el títol de llicenciat, per poder ensenyar a secundària (ensenyaments mitjans). Així doncs, **la majoria de membres d'ordes religiosos es veia incapacitada per fer la docència en no disposar del títol.**

b) ASPECTES EDUCATIUS DESPRÉS DE LA CONSTITUCIÓ DE 1931

ESCOLA LAICA I UNIFICADA

Marcel·lí Domingo, ministre d'Instrucció Pública del govern provisional, demana amb urgència a Miguel de Unamuno, president del Consell d'Instrucció Pública, la preparació d'una nova llei d'educació. El Consell va definir les següents bases per a la redacció de la nova llei.

L'educació pública:

- 1) És una funció de l'Estat, no obstant això, l'Estat pot delegar a les respectives regions. S'accepta l'ensenyament privat, sempre que no persegueixi finalitats polítiques o confessionals partidistes.
- 2) És laica. La formació religiosa es farà fora de l'escola.

- 3) Ha de ser gratuïta a l'ensenyament primari i secundari. Una quarta part de les matrícules universitàries seran gratuïtes.
- 4) Té un caràcter social. Ha de tenir relació amb els pares i amb les entitats professionals i culturals de l'entorn.
- 5) És mixta i coeducativa.
- 6) És unitari i té tres graus:

Primer grau amb dos cicles:

- Prescolar voluntari. de 4 a 6 anys
- Escolar obligatori de 6 a 12 anys.

Segon grau amb dos cicles:

- Ampliació de primària de 12 a 15 anys.
- Preparatori de l'educació superior de 15 a 18 anys.

Tercer grau amb dos cicles:

- Llicenciatura
- Doctorat

Aquest llei d'educació no es va arribar a aprovar mai.

LA GUERRA ESCOLAR

Davant d'aquest informe, l'Església espanyola demana el seu dret a intervenir a les escoles i es queixa de la laïcitat de l'Estat i de l'educació. Així mateix reclama el dret dels pares a poder escollir el centre educatiu dels seus fills. S'enceta una guerra escolar entre partidaris de l'ensenyament laic i partidaris de l'ensenyament confessional. Recordem l'encíclica del Sant Pare Pius XI, que acusa el govern republicà d'anticristià a la vegada que condemna la Constitució.

c) ASPECTES EDUCATIUS DURANT EL BIENNI AZAÑA

CONSTRUCCIONS ESCOLARS

Fernando de los Ríos és el nou ministre d'Instrucció Pública. Membre del PSOE i antic professor de la Institución Libre de Enseñanza pretén construir més de 2.500 escoles a Espanya durant el 1932, i 4.000 el 1933.

FORMACIÓ DEL PROFESSORAT I PROHIBICIÓ DE LA DOCÈNCIA RELIGIOSA

Es prepara els professors de secundària amb el mateix sistema de curssets teoricopràctics usats a la formació de mestres. Aquests professors havien de substituir els ordes religiosos inhabilitats.

REFORMA DE L'INSPECCIÓ

En acabar el 1932, es crea la Inspecció General de Segona Ensenyança com un servei pedagògic d'ajuda i supervisió dels professors de secundària.

d) CONTRAREFORMA EDUCATIVA DURANT EL BIENNI RESTAURADOR

Amb el govern radical de Lerroux i la CEDA de Gil Robles de 1934, es fa marxa endarrera de totes les reformes educatives empreses per Azaña:

- 1) Es prohibeix la coeducació en les escoles primàries.
- 2) Es frena la política de construccions escolars.
- 3) S'intenta, sense èxit, retornar el poder educatiu a l'Església.

e) EL BIENNI NEGRE: RETORN ALS PRINCIPIS

Amb la victòria del front popular a les eleccions del febrer de 1936, torna Marcel·lí Domingo, com a ministre d'Instrucció Pública. Es recupera el ritme de construccions escolars i s'incrementen les plantilles de mestres de primària.

Durant els cinc anys de República es van construir 12.988 escoles el 1931 i 1932, mentre que només se'n van construir 3.421 del 1933 al 1935. De les 27.151 escoles previstes encara hi havia un dèficit de 10.742 escoles que s'haurien de construir a partir d'aleshores. Una d'aquestes era l'escola de Sant Hilari Sacalm.

Mentre que de 1922 a 1931 es van crear una mitjana de 962 places de mestre anuals, la mitjana durant la República és de 3.232 places anuals, malgrat, la frenada que va suposar el bienni restaurador.

ELS CONSELLS D'INSTRUCCIÓ I CULTURA

La República va reformar el Consell d'Instrucció Pública i va crear els consells escolars.

El Consell d'Instrucció Pública era l'òrgan consultiu del Ministeri d'Instrucció Pública. Havia d'emetre un dictamen prescriptiu de totes les accions de política educativa del govern: plans d'ensenyament, creació i renovació de centres, qualificació de llibres de text, etc.

Constava de quatre seccions:

- 1) Primera ensenyança
- 2) Segona ensenyança i escoles de comerç
- 3) Belles arts i escoles d'arts i oficis
- 4) Universitat

Més important va ser la creació dels consells d'Instrucció i cultura que van suprimir les juntes locals, dominades pels cacics de cada poble.

Hi havia consells d'Instrucció universitaris, provincials, locals i escolars.

Els consells locals d'instrucció i cultura estaven formats per un representant de l'ajuntament, un mestre i una mestra nacionals, un metge inspector de sanitat, un pare i una mare de família. Tenien la seu a l'ajuntament i les seves funcions eren:

- Facilitar casa-habitació als mestres.
- Concedir permisos als mestres.
- Garantir l'assistència dels alumnes a l'escola.
- Estimular les classes d'adults.
- Ajudar a fomentar la cultura popular.
- Comunicar al Consell Provincial qualsevol irregularitat.

N.º de matrícula	NOMBRES de l s n i ñ s	Edad de los padres ó encargados	NOMBRES de los padres	PROFESIÓN de los padres	HABITACIÓN de los padres	ÉPOCA del ingreso
281	M.ª Molinas Colldefons	5	Miquel Antonia	profesor	Gravalosa	22/4/32
282	Miquel "Cami"	4	" "	" "	" "	id.
283	Poesa Rosell Guig	3	Juan Maria	arero	Serrat	27/4/32
284	Pedro Bosch Bonilla	4	José Catalina	albañil	San Masó	20/9/32

Últim full de registre d'alumnes matriculats a les escoles nacionals provinents de les escoles Parroquial i de les Germanes Carmelites. Llibre de registre d'assistència 1930-1936 de la Escuela de Niños de Sant Hilari Sacalm

5. L'ESCLAT DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA (1936-1939)

15 cts. Año LV. - Número 22.574 FUNDADORES: D. CARLOS Y D. BARTOLOMÉ GODO

15 cts. Domingo 19 de julio de 1936

INFORMACION CATALANA

BARCELONA
El orden fue ayer completo
El Presidente de la Generalidad habló anoche por la radio
Continúa la huelga del ramo de transportes
LA SITUACION ACTUAL

MANIFESTACIONES DEL CONSEJO DE GOBERNACION
En su habitual conversacion de primera hora de la tarde con los periodistas, el Consejo de Gobernacion, señor España, les dijo ayer que, como podrian suponer, habia permanecido toda la noche anterior en su despacho, sin acostarse...

En la península...
El gobierno catalán...
Es absolutamente falso...
A preguntas de un informador...
Luego, hablando de la huelga de los obreros del ramo del transporte...

Un informador le hizo notar que los periódicos se hallaban en un estado de papel que se verian necesitados a suspender su publicacion si antes no se encontraba un medio de hacer llegar a sus talleres el papel necesario...
El señor España contestó:
Que venga la empresa...
Como decimos en otro lugar...

EN LA COMANDANCIA MILITAR
Como decimos en otro lugar, este mañana ayer por la mañana se reunieron al despacho del general de la Division, señor Llano Encomenda...
También estuvo al general de la Guardia civil, señor Aranguera...
Asimismo visitó el general Llano Encomenda al señor de la Division, coronel don Ricardo Ferrer...

EN AUDITORIA Y JUZGADOS MILITARES
Durante toda la mañana de ayer estuvieron en sus respectivos despachos de Auditoria todos los jefes y oficiales adscritos a la misma, estudiando los de Fiscalia...
Los jefes permanentes de los distintos Juzgados militares permanecieron en sus despachos, quedando de guardia el comandante don Arturo Galán...

DETENCIONES Y ARMAS RECÓRDAS
A primeras horas de ayer noche habian en los calabozos de la Comisaria general de Orden publico gran número de detenidos, en su mayor parte de filiacion fascista...
UNA ALOCUCION DEL SEÑOR COMPAYS
Ayer, el Presidente de la Generalidad pronunció por Radio la siguiente alocucion...

notas que se han oido me creo obligado a decir lo siguiente:
Cataluña ahora como siempre dara pruebas de su fevor por las instituciones republicanas, por la Constitucion democratica y por los ideales de autonomia, libertad y progreso...
Nuestro pueblo nos da el soporte de su asistido caluroso. En la lucha contra el fascismo y contra intenciones dictatoriales el Frente de Izquierdas de Cataluña, los organismos obreros sin distincion, los ciudadanos leales, en defensa del Estatuto, la libertad, y del derecho, y bajo el signo de la dignidad civil y humana forman un ejército invencible...

Con la confianza y la seguridad de nuestra decision, Cataluña transmite un abrazo a todos los elementos que por todo España se disponen a asegurar y a fortalecer la Republica aplastando el foco fascista que ha aparecido en algunos puntos...
Al pueblo de Cataluña le recomiendo serenidad, que no prive, sino que prosiga, más atrevida a la voluntad dispuesta y al animo despejado...
Nada ni nadie podrá contra nuestro pueblo al contra la democracia, progresiva de la Republica, que saldrá de esta prueba más fortalecida, más serena y más unida...

CUESTIONES OBRERAS
MANIFESTACIONES DEL CONSEJO DE GOBERNACION DE TRABAJOS
En su conversacion de ayer, al mediodia con los periodistas, el consejero de Trabajo, don Martín Barrera, manifestó que el Sindicato de Industrias Textil y Fabri de Badalona, ateco a la C. N. T., habia presentado nuevas bases de trabajo para el ramo de confeccion y tejidos...
Dijo asimismo que se habia reunido el comité ejecutivo de esta industria...

Continuando manifestó que habian presentado nuevas bases y oficio de huelga la Asociacion de Obreros del Transporte de mercancías, la Union General de Obreros y Empleados de Tranvías, la Union General de Obreros y Empleados de Autobuses y del Gran Metro, todas ellas adscritas a la U. O. T. Con el objeto de evitar el conflicto, sereno el señor Barrera, les creó un acuerdo mixto circunstancial que empezará a sentir la proxima semana...

Las circunstancias nos impiden disponer del papel necesario para publicar un número como los corrientes de LA VANGUARDIA.
Esperamos de nuestros lectores que se harán perfecto cargo del motivo que nos fuerza a reducir nuestros servicios.

LA HUELGA DE LOS TRANSPORTES
Ayer tarde se reunieron en el Gran Pícaro los obreros huelguistas del ramo de transporte y puertos, para celebrar la asamblea convocada por la Junta del Sindicato de la C. N. T.
La reunion fue presidida por el presidente de la actuacion del Comité de huelga y de una comision del consejo de Trabajo para finalizar las sesiones nocturnas con la representacion patronal...
A continuacion hicieron uso de la palabra varios de los asistentes, propagando la comunion de huelga, mientras no se supieran las bases presentadas...

NOTAS DE LA GENERALIDAD
EL PRESIDENTE NO RECIBIO
El secretario particular de la Presidencia, don Moles, manifestó ayer a los periodistas que el señor Compay había pasado toda la mañana en su despacho de la Presidencia, donde habia sostenido varias conferencias, especialmente con los consejeros...
EL CONSEJERO DE SANIDAD
El consejero de Sanidad, doctor Corchado, efectuó una visita a los establecimientos patológicos de San Bautista, haciéndose cargo de todas las dependencias e interesándose por sermone administrativa y sanitaria...

tas propuso que si el martes proximo aun no estaba solucionado el conflicto, se extendiera al resto de los transportes de mercancías...
En el transcurso de las deliberaciones que se celebraron a las once y media y a las tres de la tarde, se acordó que el presidente dio cuenta de una comunicacion de la Federacion local de los Sindicatos de la C. N. T., ordenando que fuera suspendida la asamblea y recomendando a los obreros que se abstuvieran atentos a los acontecimientos politicos...
Si se en el mismo estado la huelga de los transportes y puertos. Durante el día se realizaron de los vehiculos afectados por la huelga y en los servicios de transporte, carga y descarga y almacenaje del puerto, persigiendo de un modo absoluto...

SOLUCION DE LA HUELGA DEL CANAL DE URGEL
Bajo la presidencia del consejero de Trabajo, don Martín Barrera, se reunieron los representantes de la Sociedad Anónima Canal de Tros, don Estanislau Regadai, de la Empresa de Llum y Forza, y del "Sindicat d'Enginyers del Canal d'Urgel" para discutir las discrepancias que existian en el planteamiento de la huelga...
Se llegó a puntos de coincidencia que permitieron dar por terminada la huelga, evitándose un acto en el cual se hubiese costado así. En ella también se expresaron los extremos sobre los cuales habia acordado, el compromiso de los sindicatos de no hacer huelga por la redaccion y adopcion de un Pacto colectivo de trabajo en el plazo de ocho dias y la redaccion de un Reglamento de Retiro en el plazo de dos meses...

RESOLUCION DE CONFLICTOS EN GERONA
Ayer, nos fué facilitada en la Consejería de Trabajo, la siguiente nota sobre la seccion de la Delegacion de Trabajo de Gerona desde el primer de marzo hasta el día 30 de junio de 1936...
Resolucion de demandas presentadas con motivo del decreto de 30 de febrero ultimo, respecto a reduccion de obreros despedidos por circunstancias politicas o sociales...
Se han celebrado 28 juicios de conciliacion que afectan a 200 obreros demandantes de los cuales han reintegrado 176, habiendo sido abonados en concepto de indemnizacion 27.072 pesetas...
Se han celebrado 57 juicios con sentencia condenatoria que afectan a 57 obreros que han reintegrado al trabajo, habiéndoseles sido abonadas en concepto de indemnizacion 23.580 pesetas...

HECHOS DIVERSOS
En la barrida de San Gervasio fue hallado un tubo que contenia, segun parece, substancias explosivas, con una mecha encendida, la cual fue apagada. El artefacto fue trasladado al Campo de la Bota...
Por la policia han sido detenidos los elementos fascistas José Pando Font del Sol, Carlos Comanella López y Francisco Hernandez Rodríguez, en cuyos domicilios se han encontrado documentos y ficheros de una organizacion fascista...

NOTAS DE LA GENERALIDAD
ESTADO DEL TIEMPO
Servicio de la Generalidad.
En Cataluña, a las ocho de la mañana: Por las comarcas costeras se observa alguna nebulosidad y por el resto del país el cielo está despejado, dominando vientos fuertes del sector norte...
Observacion a las 18 horas: Barómetro a cero grados y al nivel del mar, 765,5 milímetros; humedad relativa, 77 por ciento; temperatura, a la sombra, 23 grados; temperatura máxima, de 27,5 grados, a las 12 horas; 30 minutos, y mínima, de 21,5 grados, a las 1 hora; viento (direccion y velocidad), SSW, 13 kilómetros por hora; estado del cielo, casi cubierto; clase de nubes, Cu, Act. Aut.; recorrido del viento en 24 horas, 100 kilómetros; horas de sol eficaz, 8 horas 30 minutos; estado del mar, mar agitado...

POLITICA Y ECONOMIA
EL CONGRESO DE ESQUERRA REPUBLICANA
Ayer mañana comenzó sus tareas en el Palacio de Protecciones de Montjuich el Congreso de Esquerre Republicana de Cataluña, en el cual se hallaban de numerosos delegados y personalidades de dicho partido...
VIDA CORPORATIVA
Se nos ruega la publicacion de la siguiente nota:
En virtud de que por las actuales circunstancias han sido suspendidos por la autoridad gubernativa todos los actos programados en el Grupo Municipal de la Asociacion Obrera de la Prensa Diaria de Barcelona, anuncia que queda aplazada la reunion de numeros delegados y personalidades de dicho partido, para mañana, día 19 del corriente...

ATACOS
Cuando salia de la torre Bartrina, situada en las inmediaciones de Arenys de Mar, un joven que habia ido allí de visita, le salieron al paso un gran número de individuos, algunos, calzados con sandas pistolas, le arrebataron la cartera, en la que guardaba dos billetes de veinticinco pesetas, la cartera y otros documentos. Los atracadores se dieron a la fuga sin poder ser habidos...
ROBAN LAS ARMAS A VARIOS SERENOS Y VIGILANTES
En la madrugada ultima tres individuos, pistolas en mano, desarmaron al sereno de la calle de Can, Narciso Pascual Cubresa, quitándole su revolver...
También desarmaron al vigilante de la misma calle, llamado José Terrazón Sarriestá, a quien sustrajeron también su revolver y Vía, llamado José Gispert, le quitaron una pistola Star...
El vigilante José Llopis Páez denunció que le habian quitado la pistola tres individuos, cuyas señas coinciden con las de tres atacadores citados al principio...

El 17 de Juliol de 1936 es va iniciar a Marroc una rebel·lió militar contra la República. El dia següent, el general Franco es posava al front de les tropes africanes mentre que el general Mola s'aixecava al nord d'Espanya. Tot i que segons les seves proclames es van sublevar per defensar la unitat de la pàtria, en la religió i l'ordre, també va haver una voluntat de defensar els interessos de les minories privilegiades, amenaçades per la política social de la República. Comptaven amb el suport dels falangistes, els carlistes, amplis sectors de la dreta i la pràctica unanimitat de la jerarquia eclesiàstica. El component anticatalanista de la sublevació militar fou tan gran que Catalunya es va sentir directament atacada en la seva identitat nacional.

El bàndol nacional estava convençut que no es trobaria amb una gran resistència però les forces d'ordre públic de la Generalitat van actuar ràpidament amb energia i els van plantar cara. El recolzament de les classes obreres i la fidelitat de la guàrdia civil al govern republicà foren decisives per aturar l'exèrcit rebel.

Aquí, a Catalunya, la derrota de la sublevació militar va desencadenar un gran moviment revolucionari. Les masses obreres i populars, conduïdes sobretot pels anarquistes, varen armar-se i van prendre les armes als militars que es rendien i van assaltar les comissaries.

El govern de la Generalitat es va veure desbordat per la força de la revolució popular i es va produir una situació de doble poder. El poder efectiu i real el va exercir el Comitè Central de Milícies Antifeixistes (CNT/FAI, UGT, Unió de Rabassaires), els partits obrers (PSUC, POUM) i republicans (Esquerra Republicana i Acció Catalana). El paper de la Generalitat va ser el de legalitzar les accions del Comitè i intentar recuperar el control.

L'esclat de la revolució va provocar la repressió per part de milicians armats contra el que consideraven elements facciosos: sacerdots, burgesos, empresaris, terratinents... Això va empènyer a molts elements conservadors i religiosos cap a posicions properes al franquisme. La Generalitat va intentar

frenar aquestes persecucions intentant evitar al màxim els assassinats de polítics de dretes i de sacerdots, tot facilitant-los la fugida del país.

Un dels fets destacats d'aquest període fou el Decret de col·lectivitzacions i control obrer d'indústries i comerços que regulava l'autogestió de les empreses. El 5 de setembre del 1936, Largo Caballero forma govern amb socialistes i amb comunistes. L'educació passa de ser un privilegi de la classe dominant, a un dret del proletariat i de la pagesia. Els nous mestres, a més d'educadors del poble, emprenen una lluita ideològica sobre els principis de pau, llibertat i justícia social.

El novembre de 1936 es crea l'institut per a obrers a València, Madrid, Barcelona i Granollers, on treballadors, d'entre 15 i 35 anys, estudien batxillerat durant dos cursos.

L'abril de 1937 s'unifica la formació professional en els centres politècnics obrers i es produeix la gran innovació d'un centre d'educació especial per minusvàlids.

La CNT funda multitud d'ateneus llibertaris arreu de Catalunya seguint el model de l'escola de Ferrer i Guàrdia en una educació teòrico-pràctica.

El 1937, molts mestres nacionals militaritzats formen les "milícies de la cultura" i les brigades contra l'analfabetisme a la reraguarda.

Se suprimeix totalment l'ensenyament de la religió.

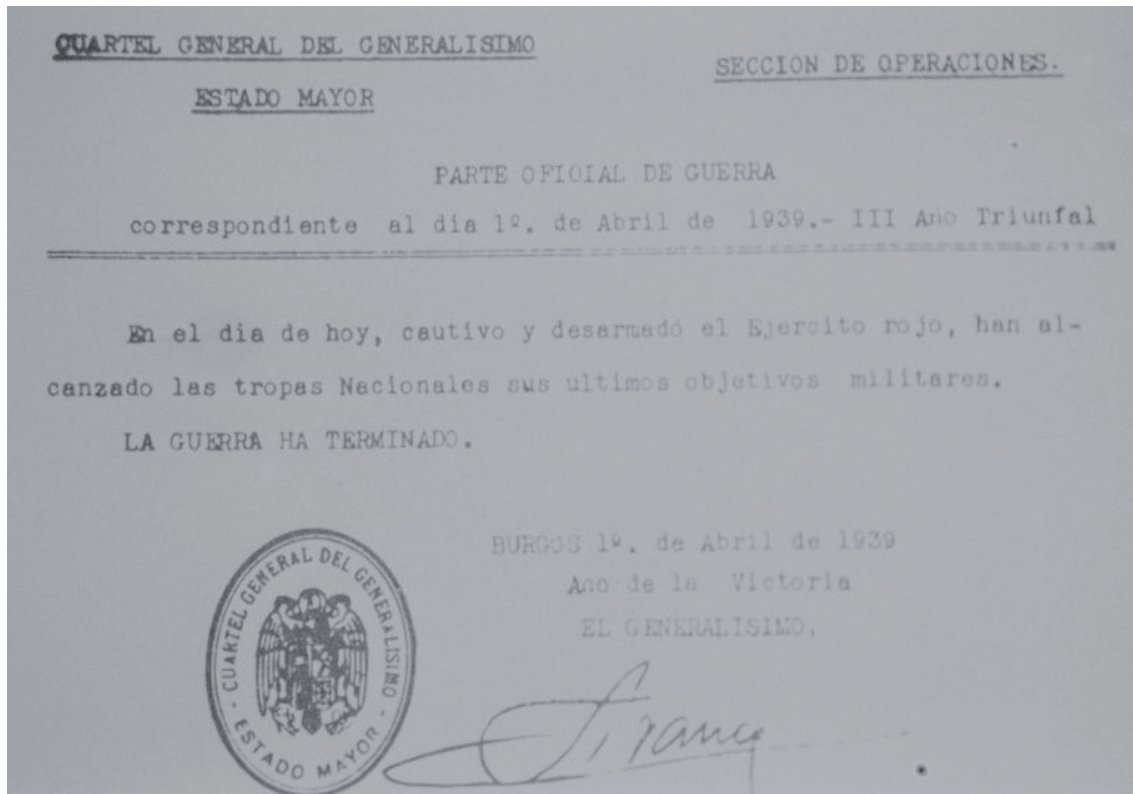
EL CENU (CONSELL DE L'ESCOLA NOVA UNIFICADA)

Aquesta situació revolucionària tindrà repercussions en l'àmbit de l'ensenyament català. El 27 de juliol de 1936, es crea el Consell de l'Escola Nova Unificada (CENU). A més d'aquestes escoles també funcionaran a Catalunya, fins a l'acabament de la Guerra Civil, les escoles dependents de l'estat.

Malgrat la situació de guerra es voldrà mantenir la normalitat escolar, tot i que serà molt difícil de mantenir. Força mestres han marxat al front a defensar la República i els seus ideals; d'altres han estat empresonats, assassinats o han

fugit passant al bàndol dels sublevats. A mesura que la guerra continua alguns mestres marxaran per no voler incorporar-se a files, altres es quedaran per passar a formar part dels comitès antifeixistes de la població on exerceixen.

6. ESPANYA SOTA EL FRANQUISME: LA INVOLUCIÓ ESCOLAR (1938-1968)

PRINCIPIS EDUCATIUS DEL “NUEVO RÉGIMEN”

Durant la Guerra Civil, els principis en què es basa l'acció educativa del nou règim són, per una banda, **la destrucció de la tasca educativa republicana**¹ amb una acció depuradora sobre la totalitat del sistema educatiu republicà: docents, alumnes, llibres de text i, fins i tot, biblioteques escolars. Dues comissions d'àmbit nacional es van fer càrrec de la depuració de la Universitat i

¹ “Curso de Orientaciones Nacionales de la Enseñanza Primaria” celebrat del 1 al 30 de juny de 1938 a Pamplona. En plena guerra civil els mestres addictes al “alzamiento” van ser convocats a Pamplona, dins la zona nacional, per rebre un adoctrinament de caire militar i religiós sobre l'educació nacional

Discurs fet per Pedro Sáinz Rodríguez, ministre d'Educació Nacional del govern del general Franco de Burgos :

“Las ilusiones de los discípulos de Giner de los Ríos se injertaron en la organización pedagógica española en el mayor silencio. La Escuela Superior del Magisterio, la Junta para ampliación de Estudios e Investigaciones Científicas, la Escuela de Criminología y hasta la Residencia de Estudiantes han sido los gérmenes de la nueva España. Éstos han sido los gérmenes que han posibilitado el advenimiento de un régimen nuevo. La simiente está tirada silenciosamente en el surco. La República Española recoge los resultados de aquéllos.”

...“Estas palabras son para nosotros tan preciosas como si fuesen un mapa donde nos hubieran señalado las fortificaciones que tenemos que bombardear”

de les escoles tècniques superiors, mentre que diverses comissions provincials es feien càrrec de la depuració de mestres i professors.

Alumnes d'escoles progressistes i simpatitzants de partits d'esquerres van veure trencades les seves carreres universitàries i l'accés a llocs de treball en no rebre el prescriptiu "certificado de buena conducta".

Els elements definidors del nou règim són:

- a) **El totalitarisme** que es fonamenta en la dualitat amic-enemic (propi de l'estat de guerra). Qualsevol dissident era enemic del règim i, per tant, havia de ser exclòs.
- b) **El nacional-catolicisme** basat en el saprofitisme Església-Estat: el bisbat espanyol de 1937 legitima moralment "el alzamiento" com a "cruzada" contra els infidels (a imatge de les croades medievals), el Vaticà accepta Franco com a legítim "Caudillo de España por la gracia de Dios" poc després d'acabar la Guerra mentre que el franquisme declara la confessionalitat catòlica de l'Estat, i dóna a l'Església un poder social i educatiu propi del temps de la Inquisició.
- c) **El culte a la personalitat de Franco i l'exaltació carismàtica del "jefe del Estado"** en qui es concentra el control de tots els poders, legislatiu, executiu i judicial; el control dels mitjans de comunicació i del sistema educatiu.

El 1938, el ministre d'educació Pedro Sainz Rodríguez promulga una llei de reforma de l'ensenyament secundari. Es pretén crear un instrument eficaç per a educar una elit dirigent i adoctrinada amb els principis franquistes. La seva educació seria² clàssica, humanística i religiosa.

El batxillerat que ara neix es manté fins al 1953 i consta de:

- a) Examen d'ingrés a 10 anys.
- b) 7 cursos sense exàmens formals.
- c) Un examen d'Estat organitzat per la Universitat³.

² Es vol imitar l'esperit imperialista del feixisme italià i del nazisme alemany que volen retornar a la seva època clàssica. A diferència d'ells el franquisme descuida la formació científico-tècnica. Val a dir que es va posar a l'estudi, com a matèria obligatòria, la llengua italiana o alemanya.

³ A l'examen d'Estat eren molt importants els exàmens de llatí, grec, religió i idioma estranger.

Degut a la manca de recursos i al protagonisme de l'Església, l'ensenyament privat religiós augmenta espectacularment durant els anys 40⁴.

Fins al 1945, catòlics i falangistes són els pilars del règim i, per tant, els que marquen la línia educativa.

L'agost de 1939, ja desmuntat el sistema educatiu republicà, Ibáñez Martín relleva Sainz Rodríguez al capdavant del Ministerio d'Educación Nacional. Ja s'ha suprimit el laïcisme, s'ha prohibit la coeducació i s'ha derogat la Generalitat de Catalunya. També s'ha exclòs el bilingüisme, a favor del castellà, s'han censurat els llibres de text i pràcticament s'ha acabat amb la depuració del personal docent.

Ibáñez Martín ocuparà aquest càrrec fins al 1951 i establirà les bases de la nova educació de l'Estat nacional. Totes les lleis promulgades en aquest període van ser pura retòrica i submissió a l'Església i el règim, sense res més a destacar que:

La "Ley de bases de la enseñanza Media y Profesional" que perfilen un batxillerat tècnic de cinc anys de durada, un de teòric i quatre d'especialització pràctica.⁵

I la llei educativa del 17 de juliol de 1945, que divideix l'ensenyament primari en dues etapes: una general de 6 a 10 anys (per passar el batxillerat) i una especial de 10 a 12 anys (per entrar al mercat de treball).

En aquest període, mentre que a les escoles de l'estat s'exigeix el títol professional corresponent⁶, a les escoles de l'Església es capacita els capellans per fer de mestre només amb un certificat d'aptitud pedagògica.

⁴ Anuario estadístico del Instituto Nacional de Educación

Institutos de enseñanza media	Centros públicos	Centros privados
1931	71'1%	28'9%
1943	29'3%	70'7%

El 13 de setembre de 1937 se suprimeixen 38 instituts d'ensenyament mitjà "innecesarios a todas luces"

El 1939 hi havia a Espanya 113 instituts públics i el 1959, només n'hi ha 6 més (119), mentre que en només 10 anys es multiplica per sis el nombre de centres privats existents el 1939.

⁵ El batxillerat tècnic que ofería les següents especialitats: agrícola-ramadera, industrial, minera, marítima i professions femenines, no va tenir gaire acceptació.

⁶ Vista la manca de mestres, es permet que estudiants, que no tenen el títol de batxillerat, puguin exercir com a docents.

DEPURACIÓ DE MESTRES, LLIBRES I ENSENYAMENTS.

Després de la victòria del bàndol nacional en la Guerra Civil espanyola, s'imposà tot un seguit de reformes que havien de garantir la consolidació i la perpetuació del nou règim. L'àmbit de l'ensenyament en va representar un dels objectius prioritaris. Es constituïren unes comissions depuradores (d'abast provincial) encarregades de "depurar" el personal docent per tal d'assegurar que la joventut espanyola fos convenientment educada en els principis que inspiraven la *Nueva España*.

Des de l'inici de la sublevació militar de juliol de 1936, un dels objectius dels sediciosos va ser el desmantellament de l'entramat de reformes polítiques, socials i econòmiques que amb esforç notable havien portat a terme els governs republicans. Entre totes, les relatives a l'ensenyament públic ocupaven, sens dubte, un lloc destacat: un ambiciós programa de construccions escolars, la democratització de les estructures educatives, la millora de les condicions laborals dels docents, la modernització dels plans d'estudi de les escoles Normal, l'impuls a la renovació pedagògica, la implantació de la coeducació i del laïcisme escolar, l'atribució a la Generalitat de Catalunya de competències en matèria d'educació, la implantació del bilingüisme als territoris amb llengües diferents del castellà. Algunes d'aquestes reformes havien molestat especialment els sectors més conservadors de la societat espanyola, i especialment l'Església, que havia vist atacada la seva posició dominant en el camp de l'educació. Aquest fet va portar una dura "guerra escolar" contra les mesures dels governs republicans socialistes, que va servir, entre altre coses, per explicitar el model d'escola que propugnaven els sectors catòlics.

Des de les files de la dreta s'havia assenyalat el Magisteri com a responsable no ja de la situació en què es trobava l'educació a Espanya, sinó fins i tot de la situació a què havia arribat la mateixa Espanya, situació que no es dubtava a qualificar de catastròfica. Es deia que la causa última de tot plegat havia estat

l'educació de diverses generacions mitjançant criteris pedagògics "estrangeritzats", molt allunyats de la tradició catòlica espanyola.

Aquest procés depurador es va posar en marxa de forma caòtica i desordenada durant les primeres setmanes de la guerra, mentre molts mestres eren detinguts, empresonats i, força sovint, assassinats. Al llarg de la Guerra Civil es va elaborar una legislació depuradora profusa, que va anar establint els òrgans encarregats de portar endavant la depuració.⁷

La legislació depuradora contemplava com a conducta punible la ideologia esquerrana o nacionalista, la militància en partits com organitzacions d'aquestes tendències i, fins i tot, la mera simpatia envers aquests grups. Això, no obstant, obria la porta a la sanció de creences i actituds contràries a l'ideari del "Nuevo Estado": irreligiositat, "conducta immoral", plantejaments pedagògics avançats.

Les sancions aplicables abraçaven una àmplia gamma, que permetia regular el càstig en funció de la "gravetat" de la falta: de la simple inhabilitació per càrrecs directius fins a la separació del cos i la inhabilitació per a l'ensenyament, passant per suspensions temporals de sou i feina, traslladats, jubilacions forçoses...

El tràmit depurador quedava encomanat a les comissions depuradores abans esmentades i s'incorporava per primera vegada el dret a la revisió de l'expedient, a més a més es creava una *Comisión Superior Dictaminadora de Expedientes de Depuración*, que havia d'analitzar tots i cadascun dels expedients incoats per les *comisiones provinciales* i informar-los abans que el Ministeri d'Educació en prengués la decisió definitiva.

Dades sobre la depuració a Catalunya

La documentació a què va donar lloc el procés depurador és un conjunt de declaracions jurades, plecs de càrrecs, plecs de descàrrecs, informes preceptius, avals, certificats i resolucions plenes de resultants i considerants que doten d'una façana jurídica allò que en realitat va ser un procés inquisitorial

⁷ Comissions Depuradores, creades pel decret n. 66 de la Junta Tècnica del Estado (8 de novembre de 1936).

per als acusats. Els mestres van sortir del pas com van poder: les declaracions jurades són tot un exemple de les modificacions que es van fer per explicar certes actuacions passades - es tractava de restar-hi importància o d'amagar tot allò que podia ser susceptible de la sanció màxima en cas que fos descobert- o per al·legar estat de necessitat.

Les dades generals sobre la depuració en el conjunt de Catalunya són prou eloqüents per comprendre que del que es tractava era d'assegurar-se, en el nou règim polític, un magisteri esporuguit: es volia tenir un col·lectiu resignat i obediènt sense cap esperit reivindicatiu en cap àmbit de la vida,⁸ segons les paraules d'un dels professors del curs que el ministeri d'Educació impartia a 400 mestres a Pamplona el mes de juny de 1938 per tal d'inculcar-los els nous valors.

La depuració no serà igual a les quatre províncies catalanes. Barcelona serà la província on aquesta serà més intensa; després vindrà Girona, seguida de Lleida i Tarragona. En el conjunt de Catalunya el 16,83 % del magisteri és expulsat. Això vol dir que un de cada sis mestres és separat definitivament del seu col·lectiu professional. La diferència entre homes i dones expulsats és molt notable: pel que fa als homes són un 23,6% del total del magisteri; per la seva banda les dones només són el 9,51%.

El magisteri gironí expulsat és de 91 persones i representa el 15,99% del total de la província. Després de Barcelona amb el 27,79%, Girona és la província amb el percentatge més alt ; a Tarragona és el 11,85% i a Lleida el 10,44%.

Doncs bé, el 22'34% del magisteri de Catalunya és traslladat forçosament del lloc on treballava. Un trasllat que té diferents graus d'intensitat: a dins de Catalunya (2'42%) o a fora de Catalunya (14'11%). Els traslladats fora de Catalunya sempre han de ser a una província que no sigui veïna del Principat. Un de cada 5 mestres és obligat a abandonar la seva població i traslladar-se forçosament, amb totes les conseqüències que això comporta.

⁸ Citat per MARQUÈS, S. "Guerra civil i franquisme": Siendo los ricos justos y viviendo los pobres resignados con su suerte. Siendo los patronos comprensivos con sus obreros y siendo los obreros dóciles, humanos y amables con sus hijos; estando los de abajo satisfechos con su suerte y si procuran mejorarla buscando ese mejoramiento en el trabajo, en la superación constante, y en el esfuerzo personal, será como podremos llegar a la transformación de España."

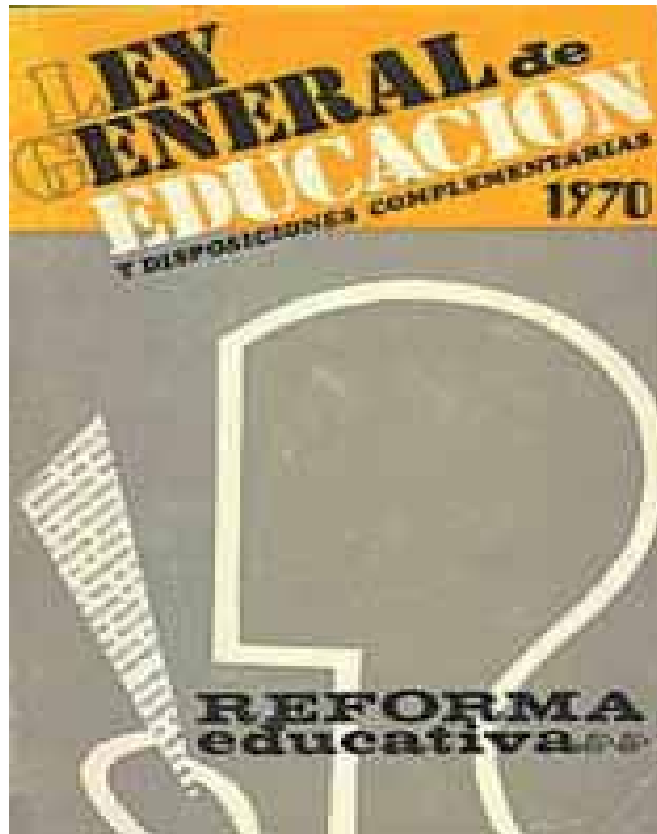
En trasllat forçós dins de Catalunya, en general, el magisteri gironí és el que té el percentatge més petit (6'86%). També és el que té el percentatge més baix de trasllats forçosos fora de Catalunya, amb un 1'66%. Mentre que a Barcelona era del 23'28%; a Tarragona, del 15'13% i a Lleida, del 10%.

La suspensió de sou i de feina afecta 57 persones (3'45%); la diferència entre homes i dones és molt notable en aquest tipus de sanció: els homes representen el 70'18% i les dones el 29'82%. A Girona aquesta sanció afecta un 1'93% de tot el col·lectiu. La inhabilitació per ocupar càrrecs directius i de confiança afecta a 262 persones (15'87%) del total del magisteri. A Girona afecta el 4'14% del magisteri. Es tracta d'una sanció que sovint s'aplica a mestres que ja han estat sancionats amb altres penes. Cal tenir en compte que el fet de tenir càrrec directiu comportava un complement econòmic que anava molt bé en aquells anys en què era una realitat la frase "passar més gana que un mestre d'escola".

Aquestes són les sancions que s'apliquen al magisteri de Catalunya. Afecten els mestres de l'ensenyament primari, llevat de l'expulsió i tenen una variabilitat que oscil·la entre un i cinc anys. No oblidem, però, que les sancions arribaran, també, a l'ensenyament secundari, el professorat de les escoles Normal, l'alumnat de les Normal que va estudiar durant l'etapa republicana i el professorat universitari.

La depuració, però, també va ser present en altres institucions com, per exemple, les biblioteques escolars.

7. LA REFORMA EDUCATIVA TECNOCRÁTICA

PETITS CANVIS DEL MINISTRE RUÍZ-GIMÉNEZ

El 1951 un ministre de tarannà liberal, Joaquin Ruíz-Giménez, és nomenat ministre d'Educació Nacional. Per una banda manté i reforça la catolicitat de l'educació, amb el Concordat de 1953: es consagra la doble inspecció escolar, estatal i eclesiàstica, la religió com a matèria ordinària i obligatòria en tots els nivells educatius i la censura eclesiàstica de tots els llibres i publicacions educatius. Per altra banda, redueix l'exaltació nacionalista i aporta elements pràctics i funcionals a l'educació secundària: organitza el batxillerat en quatre cursos de batxillerat elemental, dos cursos de batxillerat superior i un curs pre-universitari necessari per entrar a la universitat. Al final de cada batxillerat s'havia de fer una prova de revàlida i, per accedir al curs pre-universitari, era necessari fer una prova de maduresa. Aquesta llei va ajudar a popularitzar el títol de batxillerat elemental que va començar a exigir-se socialment per a l'accés a determinats llocs de treball.

El 1955 es publica la llei sobre Formació Professional Industrial¹ amb relació directa amb la indústria del país, però independent del sistema educatiu. La llei crea:

- a) Escoles de preaprenentatge amb dos cursos de durada, on s'accedia amb el certificat d'escolaritat.
- b) Escoles d'aprenentatge de tres cursos de durada.
- c) Escoles de mestria de dos cursos de durada, per obtenir el títol d'oficial, i dos més per obtenir el títol de mestre industrial.

Una de les lleis més importants, promulgades pel Ministeri de Ruiz-Giménez, és la llei de construccions escolars de 1953 que formalitza els convenis entre l'Estat i els ajuntaments municipals, per a la construcció i manteniment de les escoles. Bàsicament l'ajuntament aportava el solar i es feia càrrec del manteniment de l'edifici que l'Estat construïa.

L'ensenyament privat rep beneficis fiscals i crèdits oficials per tal de poder atendre bàsicament, les zones de la perifèria de les ciutats desbordades per l'allau d'immigració a la qual l'Estat no aconseguí escolaritzar amb la xarxa estatal. Aquest fet obre a la iniciativa privada la gestió de centres educatius que era fins ara monopoli de l'Estat.

A mitjan dels anys 50 comença lentament la recuperació econòmica, amb la industrialització del país, i es tanca l'etapa d'autarquia².

El febrer de 1956 hi ha una protesta estudiantil universitària que s'ajunta amb les primers brots d'oposició al règim franquista (les vagues de Madrid i Barcelona), la qual posa fi al que s'ha anomenat "primera apertura" del règim. El ministre Rubio García-Mina, molt afecte al règim, relleva a Ruiz Giménez en la cartera d'educació. En el seu mandat es despleguen i s'apliquen les lleis de construccions escolars i de Formació Professional Industrial.

A partir de 1957, davant la manca d'instituts d'educació secundària, apareixen seccions delegades (extensions dels instituts existents) i els col·legis lliures adoptats (fruit de la col·laboració ajuntament-estat) totes elles necessàries per

¹ Ley de 20/07/1955 sobre Formación Profesional Industrial: "La presente ley se propone adecuar y actualizar el Estatuto de 1928, introduciendo profundas modificaciones, tanto en lo que respecta a los órganos rectores de la Formación Profesional, centros docentes y sistemas de enseñanza, cuanto en lo que atañe a la participación directa de la industria en la orientación y sostenimiento de esta importante faceta de la educación, que por primera vez se apoya sobre un fuerte soporte económico, resultado de la progresiva industrialización del país."

² AUTARQUIA: Situació política i econòmica autosuficient respecte a l'exterior de l'Estat

a atendre la creixent demanda de batxillerat elemental, a zones rurals i suburbanes.

La crisi de 1956 facilita l'entrada dels ministres tecnòcrates³ López Rodó i López Bravo en les carteres d'Economia i Indústria. Han de fer front a uns fets que transformaran sociològicament la societat espanyola dels anys 60:

- a) Els moviments migratoris interns (de regions pobres a ciutats riques i dels camp a la ciutat),
- b) El pas de la família rural i extensa a la família urbana i nuclear ,
- c) I l'aparició del treballador qualificat i dels comandaments intermitjos entre el treballador i l'empresari.

L'aparició d'una nova classe mitjana produirà conflictes escolars. Les famílies volen una bona educació per als seus fills per tal que puguin accedir als millors llocs de treball qualificat. L'educació esdevé un element clau de progrés social.

El 29 d'abril de 1964 apareix la llei que fa obligatòria l'escolarització primària fins als 14 anys edat a partir de la qual els alumnes es podien incorporar al tercer curs del batxiller després d'obtenir el certificat d'estudis primaris. Aquests anys d'escolarització eren gratuïts.⁴

Així doncs, els alumnes són seleccionats a partir dels 10 anys seguint dues vies diferents:

- a) Formació per ingressar al mercat laboral (comerç)
- b) Formació de batxillerat elemental per cursar batxillerat superior.

Aquesta llei es complementa al final de 1965 amb una altra en la qual s'exigeix el títol de batxiller superior per a l'ingrés a l'escola Normal dels futurs mestres.⁵

L'Administració educativa canvia de nom. L'antic *Ministerio de Instrucción Pública* republicana passa a ser, el 1939, *Ministerio de Educación Nacional* franquista. I el 1968 es transforma en *Ministerio de Educación y Ciencia* a càrrec d'un altre tecnòcrata, el ministre Villar Palasí.

³ MODEL TECNOCRÀTIC: Suposa la modernització de l'estat i implanta en el sector públic els criteris de racionalitat i eficàcia propis de l'empresa privada. Així mateix es permet la llibertat econòmica (no la política) per tal de fomentar el consum de béns i serveis. El polític és canviat pel tècnic o expert.

⁴ Ley de 21/12/1965 sobre la reforma de la enseñanza primaria: " Todo español o extranjero residente en España tiene derecho a recibir educación primaria gratuita desde los 6 años a los 14 años. (...) A este fin el Estado creará y mantendrá el número suficiente de puestos escolares y garantizará, en su caso, la gratuidad y asistencia a centros no estatales mediante subvenciones o becas."

⁵ Es recupera el criteri de legislació republicana de 1931

EL LLIBRE BLANC I LA LLEI GENERAL D'EDUCACIÓ (LGE) DE VILLAR PALASÍ DE 1970

Joaquin Villar Palasí passarà a la història per la seva Llei general d'educació (LGE), coneguda com la Llei Villar, que renovaria la centenària Llei Moyano, que amb diversos retocs seguia regulant l'educació a Espanya.

Les mesures que va prendre el ministre Villar van ser:

- a) La creació de tres noves universitats "autònomes", a Madrid, Barcelona i Bilbao, guiades pel principi d'autonomia funcional i financera.
- b) La creació dels ICE (Instituts de Ciències de l'Educació)
- c) Va reorganitzar l'administració educativa
- d) Va endegar la redacció del *Llibre Blanc de l'Educació*.

El febrer de 1969 es publica el *Llibre Blanc de l'Educació*. Per primera vegada, després de la Guerra, l'Administració analitza amb rigor els defectes existents en el sistema educatiu i es proposen solucions legals adequades per a emprendre una reforma de la totalitat del sistema educatiu.

El Llibre Blanc reconeix el greu problema de discriminació en la base del sistema. Hi ha alumnes que ingressen amb 10 anys als instituts d'ensenyament mitjà, mentre que els altres fan educació primària fins als 14 anys. Considera que s'ha d'endarrerir fins als 14 anys l'ingrés a secundària.

També critica la divisió del batxillerat elemental i superior i la divisió d'aquest últim, en ciències i lletres. Reclama la introducció de matèries tecnològiques i també, la relació de la formació professional amb el sistema educatiu⁶.

La segona part del *Llibre Blanc*, defineix els pilars d'aquesta reforma educativa:

- a) Implantació d'una Educació General Bàsica (EGB), gratuïta, obligatòria i única, fins als 14 anys, impartida en centres d'educació primària.
- b) Implantació d'un Batxillerat Unificat i Polivalent (BUP)
- c) Consideració de la Formació Professional com una modalitat educativa vinculada al món laboral i al sistema educatiu.
- d) Accés a la universitat a partir d'un Curs d'Orientació Universitària (COU).

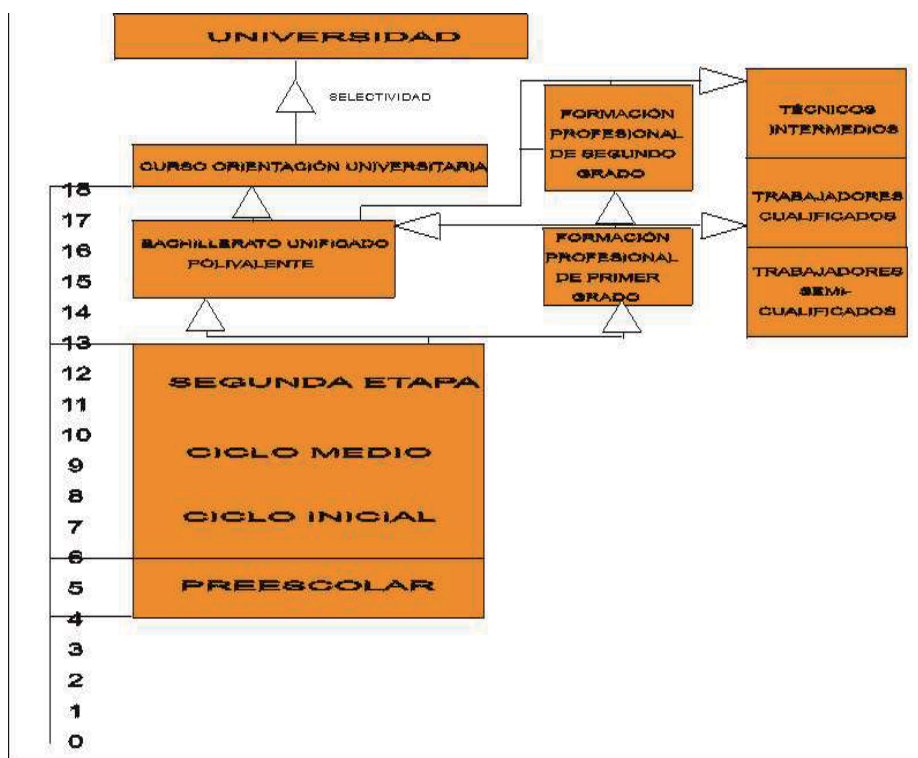
⁶ *Llibre Blanc de l'Educació*: "En resumen: de cada cien alumnos que iniciaron la enseñanza primaria en 1951, llegaron a ingresar 27 en enseñanza media; aprobaron la reválida en bachillerato elemental 18 y 10 en el bachillerato superior; aprobaron el preuniversitario 5 y culminaron estudios universitarios 3 alumnos en 1967."

- e) Consolidació de l'Autonomia Universitària (universitats autònomes).
- f) Creació de noves carreres universitàries de tres anys (diplomatures, entre elles la de professor d'EGB).

El defecte més greu d'aquest *Llibre Blanc* va ser la absència d'un debat públic de tots els elements implicats en l'educació, i també força ambigüitat en l'anàlisi del sistema dual públic i privat.

D'aquesta indefinició, la Comisión Episcopal de Enseñanza en treu benefici per a les escoles confessionals catòliques⁷. Des d'aquest moment es consolida la doble xarxa educativa: estatal gratuïta i no estatal de pagament.

ELS NIVELLS EDUCATIUS A LA LGE DE 1970.

El 4 d'agost de 1970 s'aprova la "Ley General de Educación y Financiamiento de la Reforma Educativa". En el seu preàmbul hi consta una declaració d'intencions que recupera una de les millors experiències educatives liberals: l'institut-escola⁸.

⁷ *Llibre Blanc de l'Educació*. Base XX, punt 126: "El Estado proporcionará ayuda a los centros de enseñanza no estatal en la medida en que estos beneficien a los sectores menos favorecidos económicamente y en función del nivel y calidad de su rendimiento educativo."

⁸ Noteu la similitud de redactats d'una llei tardofranquista i una altra d'una institució liberal.

Els principis de la nova LGE són:

- a) Principi d'igualtat d'oportunitats: tots els alumnes han de tenir el mateix dret a l'educació.
- b) Principi de relació escola-treball: el sistema educatiu ha de preparar els professionals d'una societat moderna.
- c) Principi d'apertura pedagògica: no imposa criteris pedagògics únics.
- d) Principi de qualitat de l'educació: a través de l'avaluació es vol millorar el rendiment escolar i la qualitat del sistema.
- e) Principi d'autonomia d'aprenentatge: es forma l'alumne per aprendre de forma autònoma.
- f) Principi d'autonomia de centres.
- g) Principi d'innovació pedagògica: s'introdueixen nous mètodes d'ensenyament.
- h) Principi de formació permanent del professorat: es vol dignificar socialment i econòmicament la professió docent.
- i) Principi de gradualitat de la reforma: s'implanta en un termini de 10 anys.

Llei Villar

“La experiencia ha demostrado cuan poco eficaces son las reformas de los centros docentes intentadas mediante una disposición general y rígida, prescribiendo planes o métodos no ensayados todavía y dirigidos a un personal docente que no está identificado con el pensamiento del legislador, o que carece de información y medios para secundarse.”

“La uniformidad estricta impide que cada centro docente sea considerado en su situación peculiar y en la singularidad de las condiciones derivadas del pueblo, de la ciudad y la región donde se halle enclavado y de los alumnos a los que está destinado a servir.”

“Basta señalar que factores tan decisivos en una obra de educación como la personalidad del maestro, su relación con los alumnos, la auténtica vida corporativa de los centros docentes y el imprescindible ambiente de la enseñanza no son susceptibles de una regulación uniforme, imperativa y pormenorizada por el Estado.”

Institut-escola

“La experiencia ha demostrado cuan poco eficaces son las reformas de los centros docentes intentadas mediante una inspección general y uniforme, prescribiendo planes o métodos no ensayados todavía y dirigidos a un personal docente que no está identificado con el pensamiento reformador, y otras carece de medios para secundarse.”

“El uniformismo excluye la posibilidad de que cada centro docente sea considerado en su situación peculiar y en la singularidad de las condiciones derivadas de la ciudad y la región donde se halla enclavado y de la clientela que lo frecuenta.”

“Tales reformas o pueden tocar sino al elemento exterior y menos importante de la enseñanza, único susceptible de regulación uniforme por el Estado, siéndole inasequible los factores decisivos en una obra de educación tales como la personalidad del maestro, su relación con los alumnos, la vida corporativa de la escuela y el ambiente.”

- j) Principi de planificació educativa: qualsevol acció s'ha de planificar prèviament a través del mapa escolar.

La LGE confirma plenament els nivells educatius recomanats en el Llibre Blanc:

- a) Educació General Bàsica (EGB), gratuïta, obligatòria i única, fins als 14 anys, impartida en centres d'educació primària.
- b) Batxillerat Unificat i Polivalent (BUP)
- c) Formació Professional vinculada al món laboral i al sistema educatiu: FP1 dos cursos, amb títol d'auxiliar i FP2 tres cursos, amb el títol de mestre de taller.
- d) Curs d'Orientació Universitària (COU).
- e) Magisteri passa a ser carrera universitària: diplomatura de professor d'EGB.

L'EDUCACIÓ PÚBLICA A SANT HILARI

- DE LA LLEI MOYANO A LA LLEI PALASÍ-

2ª PART
RECERCA DOCUMENTAL

8. L'ESCOLA DE SANT HILARI

En començar el segle XX l'escola pública del poble estava situada als baixos de l'actual ajuntament de Sant Hilari. A més de fer-hi classe, sovint servia per altres funcions.

“Las actuales escuelas además de estar colocadas en los sótanos de la Casa Consistorial ocupan unas dependencias antiguamente destinadas a quehaceres del Hospital a que estaba destinada la antedicha Casa Consistorial, que por esta sola circunstancia se hacen apáticas a los escolares y Maestros por resultar antros de humedad, no reúnen ninguna de las mínimas condiciones pedagógicas .. faltos de ventilación, de luz, de aire bastante, lo que constituye una gran vergüenza para nuestra villa de S. Hilario Sacalm.”¹

Hi havia una aula de nens i una de nenes als locals on ara, el 2006, hi ha el magatzem de la brigada municipal.

El seu estat es deteriora per la manca de manteniment i el consistori arriba a patir per la integritat dels seus ocupants:

“Visto el estado, al parecer ruinoso, de una de las bóvedas de la escuela Pública de niñas y con el fin de salvar responsabilidades que pudieran caer al Ayuntamiento por no haber prevenido cualquier derrumbamiento que pudiera originarse, por unanimidad se acuerda nombrar el Sr. Arquitecto de Gerona, Sr. Joaquim Maugioni para que en su calidad de perito técnico en la materia se traslade a ésta para inspeccionar dicha bóveda, informando al Ayuntamiento de lo que proceda”²

L'única escola amb un edifici modern i adequat és el de les Germanes Carmelites. Les classes de l'escola pública i les de l'escola parroquial, situades en els locals de la rectoria, no reuneixen unes condicions higièniques acceptables:

¹ Transcripció de l'ofici tramès per Salvador Ginesta i Gol, alcalde de Fonts de Sacalm al director general de 1ª Ensenyança a Madrid. Sense data concreta, però possiblement corresponent al 1938.

² Salvador Tarradellas, alcalde. 31/5/1929

“En cuanto a locales he de consignar que el utilizado por las hermanas es magnífico, no es malo el de la otra escuela privada si bien es susceptible de algunas mejoras.

Por lo que respecta a los locales de las escuelas públicas hay que decir que el habilitado para la de niñas es mejor que el que tenía antes tanto por su calidez como por su capacidad aunque por estar muy bajo debe resultar algo húmedo”³

La intenció de construir unes noves escoles ve de l'any 1900.

“Ya en el año 1900 por el Sr. Ildefonso Casamor, Arquitecto, fueron redactados unos planos completos de unas nuevas escuelas unitarias pero que no han pasado nunca de proyectos”⁴

El Dr. Antonio Morales, propietari d'uns terrenys situats al turó de la Mandra, prop del barri del Petrinxo, deixa d'estiuejar a Sant Hilari a causa de la malaltia de la seva filla, el tifus. Després de ser traslladada a Barcelona, mor. Aleshores fa donació a l'ajuntament dels seus terrenys amb el compromís que siguin destinats a instal·lacions públiques sanitàries o educatives.

El 1917 fa efectiva aquesta donació i l'ajuntament emprèn unes obres de preparació del terreny per a les futures escoles⁵.

Amb l'adveniment de la República i la proclamació de la Constitució espanyola de 1931 el govern emprèn una decidida acció de construccions escolars a partir del convenciment que s'havia de “redimir España por la escuela”: escoles com a palaus de cultura, edificis de difusió cultural, referents culturals per als ciutadans.

Durant el període reformador la política de construccions escolars es concreta a Girona amb la creació de 114 noves escoles, entre unitàries,

³ Actes Junta 1ª Enseñanza Sant Hilari Sacalm 18/09/1903 p6.

⁴ Vid. Nota 1

⁵ Les factures existents a l'arxiu municipal parlen de la construcció de les escoles l'any 1917: “Explanación de terrenos, Cimientos de las escuelas, reparaciones de herramientas y llosses.. per un import de 2.411,23 pts.”. No existeixen plànols encara. Probablement s'estan habilitant els terrenys per tal de fer evidents les intencions de l'ajuntament i aconseguir la seva cessió.

graduades i grups escolars⁶. Una de les construccions previstes és l'escola graduada de Fonts de Sacalm (nom de la vila de Sant Hilari en temps de la República).

Joan Serras Pascual, elegit alcalde el 12 d'abril de 1931, impulsa el necessari i ambiciós projecte de la construcció de les escoles graduades

“Aquest ajuntament en sessió extraordinària celebrada el dia 20 de novembre de 1931 va reconèixer la necessitat de construir urgentment unes escoles graduades de sis graus, tres per a cada sexe i va encarregar a D. Ricard Giralt Casadesús la redacció del projecte”⁷

El 4 de gener de 1934 la Comissió Gestora que forma l'Ajuntament (Salvador Ginesta, Narcís Corbera i Manuel Planas) es queixa de no rebre la subvenció demanada al Ministeri d'Instrucció de 120.000 pessetes per a les sis unitats, la Cantina, la Biblioteca i la Sala de treballs manuals.

⁸El 9 d'agost de 1934 es fa l'escriptura de compra-venda per part de l'ajuntament d'un terreny situat al turó de la Mandra de 3.075 m² pel preu de 10.000 pessetes. Així mateix es fa la cessió⁹ a l'ajuntament d'un terreny de 2.804,20 m² annex a l'anterior i propietat del Dr. Antoni Morales. Posteriorment, en plena guerra civil l'Ajuntament compra a en Jaume Massaneda i Viader¹⁰ pel preu de 1.000 pessetes un terreny de 1.656,44 m² contigu als anteriors. En total es disposa d'un solar de més de 7.500 m² per a la construcció de la nova escola.

L'alcalde Narcís Corbera i Gordó rep la col·laboració inestimable del diputat Jaume Balart, d'Esquerra Republicana, i de Frederic Culí¹¹, en aquells moments director general del Timbre. Probablement gràcies a les seves

⁶ Unitàries: tots els alumnes van en una classe. Graduades: hi ha menys classes que grups d'edat. Grup escolar: hi ha tantes classes com grups d'edat.

⁷ Vid nota 1.

⁸ PUJOL DE LA HUERTA, Narcís. *Punt Diari* del 14 gener 1931(1^a part) i 21 gener 1931(2^a part). "El Grup Escolar Fonts de Sacalm".

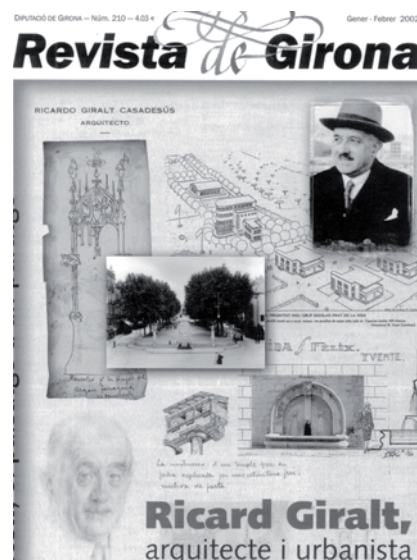
⁹ Vid nota 8. Aquest fet consta com a venda en acta notarial Escriptura 1.885, notari Eladi Crehuet i Pardàs.

¹⁰ Document privat davant del notari Sr. Jordà, de Santa Coloma de Farners, a 31 d'agost de 1936.

¹¹ *Llibre d'actes de l'ajuntament de sant Hilari Sacalm*: 5 de desembre de 1933. La Comissió gestora formada per Salvador Ginesta, Narcís Corbera i Manuel Planas anomenen Frederic Culí i Verdaguer, recentment anomenat director general del Timbre, fill predilecte de Sant Hilari perquè "ha esmerçat tota la seva activitat en cercar per tots els mitjans quan pogués constituir una millora pel nostre poble (...) l'aprovació d'un projecte d'escoles"

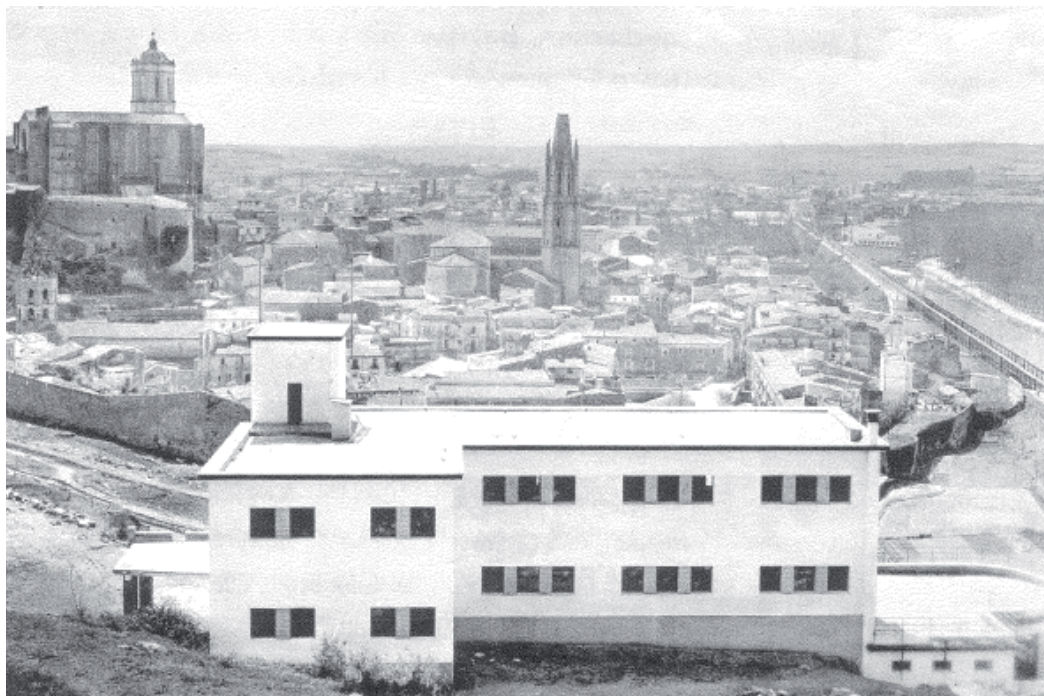
gestions se superen les traves administratives i econòmiques de la construcció del grup escolar. Al principi de 1934 s'aprova el préstec de 215.000 pessetes a la Caixa de Pensions per a la construcció de les escoles.

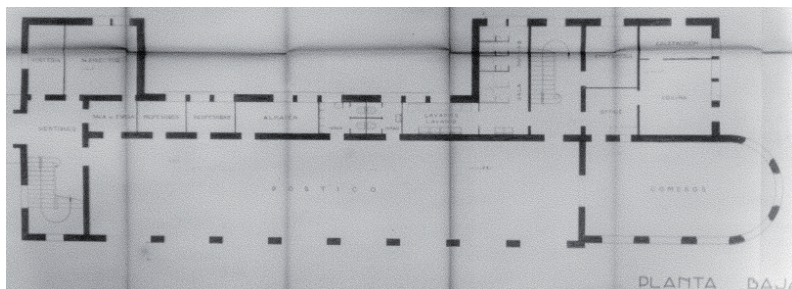
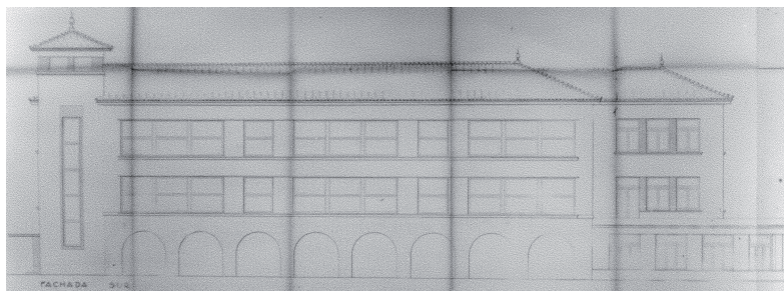
Es va encomanar a l'arquitecte Ricard Giralt Casadesús el projecte de l'edifici escolar. En Giralt era un prestigiós arquitecte que ja havia dissenyat diversos centres escolars.

Va dissenyar dos edificis amb la mateixa estructura:

El Grup Escolar Ignasi Iglesias (construït el 1934, actual CEIP Montjuïc, de Girona) i **el Grup Escolar Fonts de Sacalm**.

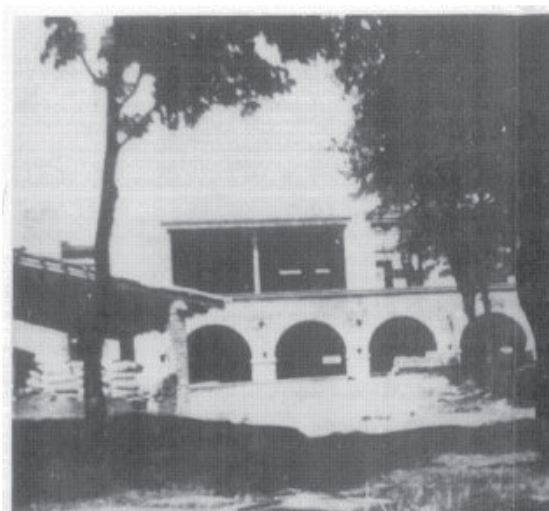
Plànols de l'edifici de l'escola del turó de la Mandra

Les obres van començar, probablement, la primavera de l'any 1935.

Acte de col·locació de la primera pedra del grup escolar de Fonts de Sacalm. Amb l'alcalde Narcís Corbera al centre.

L'obra es va adjudicar a Joan Compañó Carós (20 juliol 1934), de Santa Coloma de Farners.

Una foto d'agost de 1935 mostra l'avançat estat de les obres amb la planta baixa i la primera planta construïdes. (foto J.Vernedes)

Quan va esclatar la guerra l'edifici ja estava cobert. Només faltaven els acabats interiors, però, probablement per dificultats econòmiques, les obres es van suspendre.

Era l'estiu de 1936, el curs havia acabat el 15 de juliol i tres dies més tard esclatava la guerra. Aquest estiu es van adoptar les mesures necessàries per allotjar els alumnes dels centres confessionals (Germanes Carmelites i Escola Parroquial). Des del mes de maig de 1936 s'havia constituït el CENU (Consell de l'Escola Nova Unificada), fruit de la victòria electoral del Front Popular. Les seves idees eren revolucionàries: una escola per a tothom. Seguint el lema comunista de formar tothom segons les seves necessitats i demanar a tothom segons les seves capacitats.

La Sra. Josefa Jordana, ex-alumna de les escoles nacionals i de les monges, ens recorda que un diumenge de l'estiu de 1936 va anar a canviar el seu llibre de lectura a la biblioteca de les Germanes Carmelites i les va trobar vestides amb robes de seglar, sense el seu hàbit. Estaven esparverades perquè les feien fora. No podien ensenyar i havien de cercar allotjament.

La Generalitat havia donat ordres d'expropiació dels edificis educatius religiosos als quals es canvià el nom.

L'escola de les Germanes Carmelites era ara el Grup Escolar de Fonts de Sacalm, de manera provisional fins que s'acabessin les obres iniciades al turó d'en Morales.

El grup escolar es va estrenar probablement el 15 de setembre de 1938. Sembla que no hi va haver mai un acte de inauguració però sí una festa per als alumnes de l'escola. Hi ha una mica de confusió, pel que fa a aquest punt entre els testimonis orals i els pocs documents que en parlen.¹²

Troblem al llibre d'actes de l'Ajuntament de Sant Hilari Sacalm, corresponent a l'any 1938:

*“ La Presidència assabenta al Consistori de que les gestions fetes davant de la Inspectoria de primera Ensenyança de la nostra demarcació relatives al nomenament del personal docent de les nostres escoles, havent-se convingut que, **segurament, abans del primer de març pròxim (1938), estarà tot nomenat i organitzada en forma la marxa funcional de les noves escoles.** Per altra banda manifesta que **no li sembla pas massa adient de fer en els moments actuals la inauguració de les noves escoles en forma aparatosa, com correspondria, puix que tampoc podrien assistir-hi les personalitats que hom voldria** per tal de donar a l'acte el relleu que caldria”*

També hi trobem:

*“Atès que ens trobem en la imminència de l'obertura del nou curs escolar. Atès que per a poder donar a l'acte inaugural tot aquell relleu que caldria. És necessari disposar de tots aquells elements més indispensables i que les circumstàncies actuals no ho permeten. Atès que totes les autoritats i demés personalitats que haurien d'ésser invitades tenen l'atenció absorbida per la Guerra, que no els permet desplaçar-se i no veient manera de resoldre la sèrie de problemes que s'enclouen per l'acte de l'esmentada inauguració, l'Ajuntament, per unanimitat, **acorda prescindir, de moment, de la pompositat de la***

¹² En un ofici de 20 de maig de 1949 de l'alcalde de Sant Hilari a l'arquitecte escolar diu: “No constan datos algunos sobre la inauguración oficial y por informes puedo anticipar que funcionaron desde principios de 1938 hasta el mes de Septiembre del mismo año, por haberse convertido en hospital de sangre de los rojos y en refugio en general...”.

inauguració i que el dia 15 pròxim es traslladin definitivament a les nostres noves escoles els escolars, això sens perjudici de procedir, en un altre dia a la celebració d'una festa commemorativa d'aquest fet que marca una fita en la política esquerrana del nostre poble, ensems que honora a la República”

Per altra banda, el Sr. Joan Vernedes recordava el dia de la “inauguració” del Grup Escolar.

“Hi havia molts de capitans i els nens i nenes van cantar cançons populars vestidets el millor que van poder. Hi havia tot l'ajuntament i el diputat Jaume Balart i en Culí... Naturalment varen haver-hi discursos...En fi, una festa bonica... i segur que fou pel 37 perquè hi havia soldats ferits als soterranis de l'ajuntament”¹³.

Un altre testimoni és el Sr. Joaquim Torrent, nascut el 1926. Va ser alumne del Grup Escolar de Fonts de Sacalm i recorda bé aquesta festa. Diu que

“La festa es va fer durant el curs escolar 1937-38. Els alumnes van fer, al pati de darrere, unes taules de gimnàstica, una cursa atlètica de 100 m. i una competició de salts amb pèrtiga. Per acabar els alumnes van fer una funció de l'Hereu Riera”¹⁴

¹³ PUJOL DE LA HUERTA, Narcís Vid. Nota anterior..

¹⁴ HERNÁNDEZ FARELL, Enriqueta. **Taller d'Història de l'Escola**. *Trencaclosques* num. 21, del curs 2005-2006. Revista anual del CEIP Guílleries.

Les instal·lacions eren l'orgull de la vila:

“Nuestras escuelas constituyen un orgullo por tratarse de un verdadero palacio de la Cultura en nuestra municipalidad, conceptuándose como una de las mejores ‘muntadas’ que se conocen en Catalunya y quizás en España.”¹⁵

Es disposava d'un grup escolar complet amb 8 graus i un parvulari, tres seccions més de les 6 previstes. Es va haver d'ampliar el projecte a corre-cuita per tal de poder allotjar els alumnes dels centres confessionals. De manera que

“Convirtiendo en aulas las dos dependencias destinadas a trabajos manuales del primer y segundo pisos (...), se han obtenido dos Secciones o grados más de los siete que componían nuestras escuelas, contándose en la actualidad con nueve grados o secciones que permiten cobijar unos 100 escolares más...”¹⁶

Aquesta ampliació va suposar un fort endeutament de l'ajuntament que demana 12.000 pessetes més de subvenció per a cadascuna de les noves seccions construïdes. Aquest deute no es recuperarà mai.

¹⁵ Ofici tramès per Salvador Ginesta i Gol, alcalde de Fonts de Sacalm al Director General de 1ª Ensenyança a Barcelona, 15 de març de 1938.

¹⁶ Vid 14.

Les modernes instal·lacions comptaven amb:

Sistema complet de calefacció central per combustió de fuel-oil.

Parvulari

Aigua corrent sanitària:

**Dutxes, amb aigua calenta,
vàters, videts i urinaris.**

Museu-biblioteca

**Paviment de linòleum, per aïllar del fred.
classes il·luminades i ventilades.**

Despatxos per als mestres .

Hi havia vuit unitats de primària i un parvulari a la planta baixa. Van haver de reconvertir els tallers del primer i segon pis en aules per tal d'encabir-hi tota la població escolar. Tota l'escola estava decorada amb un sòcol d'un metre i mig d'alt lliscat amb calç i amb una sanefa que es repetia. Les classes rebien noms de personatges importants de la República: (p.ex. aula Lluís Companys). Totes les aules i dependències estaven retolades amb lletres d'alumini

Lletres d'alumini de la retolació del nou grup Escolar de Fonts de Sacalm.

Ben poc va durar la il·lusió. El gener de 1939 les forces republicanes s'han de retirar. Franco està guanyant la guerra. Sant Hilari és un lloc de pas per als

fugitius i queda col·lapsat de gent. El nombre de ferits de guerra és tan gran que han d'habilitar totes les escoles del poble: els baixos de l'ajuntament, les escoles ex-confesionals i també el flamant Grup Escolar de la Vila.

El "palau de cultura" es converteix en hospital de sang i quarter general d'un exèrcit que fuig cap a França. En pocs dies tot queda malmès.

El gener de 1939 Sant Hilari és bombardejat. Enrunen diverses cases del centre del poble i moren algunes persones.

El 5 de febrer de 1939 Sant Hilari és "alliberat" per les tropes franquistes.

A partir d'ara comencen molts anys de por.

L'any 1940 l'alcalde Pere Pascual Serras demana el pagament del deute contret per l'ajuntament republicà, per l'ampliació del grup escolar, al director general de *Construcciones Escolares* de Madrid. Aquest no tan sols no els va retornar ni un cèntim sinó que reclamà a l'Ajuntament la devolució a l'Estat de la quantitat de 33.000 pessetes que havien rebut de més:

*"puesto que la primera mitad (de la subvención) sólo se concedió por la seis (secciones) que fue el número que el ayuntamiento iba a construir al hacer su primera petición"*¹⁷.

L'escola es converteix en un edifici fantasma. Només hi ha ocupades les dues classes del primer pis. El Sr. Reixach n'ocupa un amb els seus nens i l'altre, l'ocupa la Sra. Soldevila amb el reduït grup de nenes.

¹⁷ Ofici del director general de *Construcciones Escolares* . Madrid, 27 de setembre de 1940.

Segells de l'escola:
unitària de nens,
graduada mixta i Col.legi
Doctor Morales.

El ressò de les passes en els llargs passadissos només recorden la il·lusió de tots aquells que van apostar per l'educació pública a Sant Hilari. Ara tot ja està en un passat llunyà i borrós. Les classes s'escalfen amb estufes de llenya. La calefacció no funciona perquè l'han robada. El linòleum ha estat arrencat en moltes parts de l'edifici. Ara el terra només és un fred paviment. Al pis de dalt només hi ha vidres i mobles trencats i apilonats. Falten lavabos. El mateix ajuntament n'ha agafat per fer reparacions.

En començar el curs 1951-1952, l'Obra Auxilio Social de la Falange, s'interessa per l'edifici. Proposa la seva cessió a fi d'instal·lar-hi un "*Hogar Escolar*". Tindria capacitat per a 100 alumnes en règim de pensió completa. Aquest projecte, però, no progressa.

L'estiu de 1957 s'autoritza l'ús dels locals de les escoles nacionals per a colònies escolars. Vénen els jesuïtes de San Pedro Clavé de Barcelona.

Hem de suposar que es fan algunes reparacions per habilitar els dormitoris, la cuina i el menjador.

Fins al desembre de 1968 no es té notícia de cap reparació d'importància.

En aquest moment l'ajuntament, amb Joaquim Ripoll al capdavant, pressuposta un milió i mig de pessetes, per a la reconstrucció de la teulada,

la pavimentació de tot l'edifici, la instal·lació de lavabos i dutxes, la reparació dels estucats i de la façana i la instal·lació de persianes i vidres, i també el tancament de tot el recinte amb una tanca.

Aquestes obres corresponen al pas d'Escola Unitària a Escola Graduada Mixta Doctor Morales.

El curs 1970-71 es torna a obrir el servei de menjador escolar. Estan arribant molts immigrants atrets per la demanda de mà d'obra de les torneries.

No serà fins ben entrada la restauració de la democràcia que l'escola recupera la seva il·lusió perduda.

L'any 1976 s'inaugura el nou edifici annex del parvulari i els murs i accessos a aquesta zona del recinte escolar.

L'any 1988 s'acaben les obres de remodelació i ampliació de l'edifici amb nou aules més. Des del 1988 al 1995 la Formació Professional es farà al Col·legi Guillerries fins que, amb la reforma educativa LOGSE passarà als mòduls prefabricats del carrer Joan XXIII i més tard, el 2004, al nou Institut d'Educació Secundària Anton Busquets i Punset del carrer Joan Serras.

9. LES PERSONES: MESTRES I ALUMNES

L'escola de Sant Hilari, al principi del s. XIX, es veia afectada per la poca assistència del seu alumnat. Molts dels nens i nenes que estaven matriculats, faltaven a classe. Les nenes havien de servir en els hotels del poble i els nens havien d'ajudar en les feines agrícoles. Aquest fenomen durava fins acabar el mes de setembre, quan s'acabava la temporada

turística dels estiuejants. És per aquest motiu que, fins i tot, algun curs les classes s'havien començat un mes més tard.¹

Durant els primers deu anys de segle, van haver-hi molts i diversos mestres. Molts d'aquests no es van quedar més de quatre anys a l'escola del poble.

Joan Artola, Francisco Font Baró, Mn. Lluís Parareda i Parcet, Mariano Molinas Capella, Antonio Muntanyola Llort i Federico Arroyo Serra; i Mercè Verdaguer, Maria Dalmau, Francisca Pàmies Traver, Anna (Anita) Matabosch Pladeveya i Pilar Burgués Abella van ser els mestres que van ensenyar a l'Escuela Municipal de niños (y niñas), situada als baixos de l'ajuntament. Aquesta era una escola unitària que només constava de dos

¹ Llibre d'actes de la Junta de Primera Ensenyança de Sant Hilari Sacalm. Acta del 22 de setembre de 1926:

“En la nacional de niños había una asistencia de 32 alumnos incluyendo los párvulos, bajo la dirección del nuevo maestro D. Mariano Hervás, de notables aptitud y competencia pedagógica. La de niñas está regida por su esposa, la nueva maestra D^a. Josefina Sanjuán que tenía una matrícula de 30 alumnas de escasa edad en general. Las escuelas privadas continúan con los mismos maestros siendo la asistencia en la de niños de 24 alumnos en la clase elemental, sin contar los párvulos que están bajo la dirección de una auxiliar. Las hermanas Carmelitas tenían una asistencia de 20 alumnas también en el grado elemental. Esta escasa asistencia que en general se nota en todas las escuelas debe atribuirse principalmente a la fecha en que se ha realizado esta visita en la que muchos niños y niñas no asisten todavía a las escuelas por razón de las circunstancias de esta población.”

grups, un de nens i l'altre de nenes, on s'ensenyava a alumnes de diverses edats. En una classe hi havia alumnes de 3 a 13 anys. Sovint els més grans ajudaven al mestre en l'educació dels més petits. Mestres com el Sr. Artola i el Sr. Muntañola ² van ser reconeguts pels seus mètodes innovadors per l'època.

Amb la proclamació de la República floreix una política educativa nova. Les autoritats republicanes i els sectors progressistes de la societat estaven convençuts de la possibilitat de canviar la societat a través de l'educació. Heus ací les frases "República del professor " o "El mestre ha de ser el primer ciutadà de la República." A partir d'aquest moment, l'escola esdevé unificada, gratuïta, obligatòria i laica, com deia literalment la Constitució de 1931:

- *La enseñanza primaria será gratuita y obligatoria.*
- *Los maestros, profesores y catedráticos de la enseñanza oficial son funcionarios públicos, la libertad de cátedra queda reconocida y garantizada.*
- *La república legislará en el sentido de facilitar a todos los españoles económicamente necesitados el acceso a todos los grados de enseñanza, a fin de que no se hallen condicionados más que por la aptitud y la vocación.*
- *La enseñanza será laica, hará del trabajo el eje de su actividad metodológica y se inspirará en medidas de solidaridad humana.*

² El mestre Antoni Muntañola va ser un dels mestres més apreciats d'aleshores, tal com es demostra en aquest fragment de text publicat en aquest número 1 de la revista *L'Estiuada*

"Dies pasats els no s que concorden a l'escola pública, feren una excursió a Espinelves ahont visitaren un petit museu que s'hi guarda. També'l dia de la festa onomàstica del seu laboriós mestre DN. Antoni Muntañola, emprengueren una caminada a Arbúcies, essent amablement rebuts y acompanyats pel mestre d'aquest poble y visitant tot lo mes notable d'Arbucías. Aplaudim de tot cor la labor pedagògica del Sr. Muntañola."

Aquí a la Vila de Fonts de Sacalm, el nom que rep Sant Hilari durant la República, es forgen projectes educatius tan importants com la construcció de l'escola graduada que acaba essent un grup escolar.

Fotografia cedida per Baldiri Miralpeix.
Grup d'alumnes amb el mestre Hervàs.

Fernando Cid Monllau, Esteban Garriga Pla i Mariano Hervás Rodríguez³ i una mestra **Josefa Sanjuan Batalla** (esposa de Mariano Hervàs) són els mestres republicans de l'escola pública de Sant Hilari. D'aquests quatre mestres caldria remarcar el Sr. Mariano Hervàs i la seva esposa Josefa Sanjuan, ja que se'ls recorda com a reals models del mestre republicà.

³ El Sr. Baldiri Miralpeix, ex-alumne de Mariano Hervàs, i testimoni documental d'aquest treball, recorda les sortides que va fer amb l'escola.

“Jo vaig anar d'excursió amb el col·legi a s'Agaró, Empúries i a Llúvia. De la sortida a s'Agaró me'n recordo molt, ja que era la primera vegada que veia el mar.”

“Recordo que, abans de cada sortida, ens inventàvem la lletra d'una cançó, amb una tonada popular, que feia referència a l'excursió que faríem. Llavors la cantàvem quan estàvem de camí. Recordo un tros de la d'Empúries, que feia:

Avui a trenc d'alba
La mare em cridà
Aixeca't que Empúries has d'anar...

I la d'una excursió als voltants de Sant Hilari:

Les roques d'en pla
Surt el sol
Surt el sol
Pel pla de les Arenes
Sempre es pon...

A les seves classes, i seguint els decrets de la Constitució de 1931, tan el català com el castellà eren les llengües utilitzades, la religió era una matèria de lliure elecció i les classes eren del tot apolítiques. A més a més, activitats extres, com al música, les belles arts, excursions de coneixements de l'entorn, sortides al mar...eren ben conegudes per tots dos mestres.

Baldiri Miralpeix, un dels testimonis orals d'aquest treball.

Grup de mestres. El senyor Hervàs és el primer home de la dreta i la senyora Josefina Sanjuán és la senyora del fons.

Diversos punts de la Constitució del govern provisional sobre la institució pública:

- *“Decreto de 29 de abril de 1931 derogando todas las disposiciones dictadas contra el uso del catalán en las escuelas primarias; disponiendo que en las escuelas maternas y de párvulos la enseñanza se dé exclusivamente en la lengua materna, catalana o castellana, e igualmente en las escuelas primarias, y que en éstas se enseñe a los alumnos catalanes, a partir de los ocho años, el conocimiento y práctica de la lengua española.”*
- *“Decreto de 6 de marzo disponiendo que la instrucción religiosa no será obligatoria en las escuelas primarias ni en ninguno de los demás centros dependientes del Ministerio de Instrucción Pública y Bellas Artes.”*
- *“Decreto de 29 de mayo creando, dependiente de este Ministerio de Instrucción pública, un Patronato de Misiones Pedagógicas encargado*

de difundir la cultura general, la moderna orientación docente y la educación ciudadana en aldeas, villas y lugares, con especial atención a los intereses espirituales de la población rural.”

Tot i que l'ensenyament públic, gratuït i laic és el més innovador del moment, i en el cas de Sant Hilari, els mestres encarregats de difondre'l són dos mestres exemplars, l'educació religiosa i privada té més requesta entre els hilariencs i hilarienes. Com a molts altres llocs, a Sant Hilari l'escola pública comparteix l'ensenyament a la vila amb l'escola parroquial i les Carmelites. Com ja hem dit, la matrícula en els centres privats és molt més elevada que en els públics. Trobem que en el curs 1935-36 hi havia 82 alumnes a l'escola de nens, 99 alumnes a l'escola de nenes, la majoria infants de poca edat, mentre que a l'escola parroquial hi ha 98 alumnes i a les Carmelites, 150. Aquestes dades corresponen al 23 de juny de 1936.

Entrevista amb Josefa Jordana, exalumna de la senyora Josefa Sanjuán, del senyor Hervás i de les Carmelites.

El 18 de juliol de l'any 1936 la Guerra Civil esclata. Sant Hilari es converteix en zona roja, en zona republicana. Amb la creació del CENU i les seves idees revolucionaries *“d'establir un nou règim confessional, d'actuar per tal que el nou règim escolar estigui inspirat en els principis racionalistes del treball, d'assegurar que tot obrer pugui arribar de l'escola primària als estudis més superiors segons la seva capacitat”*, l'ensenyament a la Vila de les Cent Fonts es veu sotmès a importants canvis.

D'acord amb el decret del CENU, les monges Carmelites i el capellà de l'escola parroquial, no poden ensenyar i han d'abandonar els locals on exercien perquè han estat expropiats per l'estat.⁴ Tots els alumnes del poble han d'anar a l'escola nacional. Tot i que el grup escolar ja està construït, encara no està acabat, falten els interiors i el mobiliari. Per aquest motiu els alumnes s'instal·len provisionalment a l'edifici de les Carmelites, ara, però, és l'Escola Nacional de Fonts de Sacalm. És possible que els alumnes no puguin fer classe al nou edifici ja que l'ajuntament espera rebre del Ministeri d'Instrucció Pública una subvenció extra per a les 9 unitats construïdes, enlloc de les 6 previstes.

En desaparèixer els mestres i les monges de les dues escoles privades, les matrícules i també els grups, augmenten notablement i hi ha la necessitat de disposar de més de dos mestres a tota l'escola. L'ajuntament insisteix diverses vegades que es doti l'escola nacional amb suficients mestres. Arriben sis mestres més a l'escola, **Francisco Alcácer Muñoz, Miguel Castells Soler, Anton Masergas Rosses, Eduardo Cuéllar Bassols i Emili Llorella**

⁴ Josefa Jordana recorda el moment en què les monges van haver de plegar de fer classes: *Jo anava a tornar un llibre que m'havia llegit, i quan vaig arribar vaig veure que la monja no portava l'hàbit. Li vaig preguntar: “Què ha passat?” I ella em va contestar: “Si mira ,Pepita. Ja ho veus, hem de plegar.”*

Fontbernat i Francisca Blasi Isern. Aquests vénen enviats per cobrir uns buits produïts per l'augment de matrícula a l'escola pública. Segurament molts d'ells venien nomenats per la FAI o bé per la CNT. A mitjan de l'any 1938 (no se sap la data precisa), el Grup Escolar de Fonts de Sacalm, situada al turó de la Mandra, ja està a punt. Els alumnes, però, hi poden fer molt pocs mesos de classe, ja que ràpidament aquest edifici es converteix en un hospital militar pels refugiats. Així doncs, aquell esperit innovador i republicà que l'edifici havia de tenir, hi serà per molt poc temps. A més a més, els dos mestres republicans Mariano Hervàs i Josefa Sanjuan hauran d'exiliar-se a França , ja que són depurats per les seves tendències republicanes⁵.

El 6 de febrer de 1939, Sant Hilari cau a mans dels nacionals. La instauració del nou model educatiu franquista comporta un trencament amb el model anterior. És un trencament volgut i potenciat. És el resultat d'una Guerra Civil en la que hi ha hagut vencedors i vençuts. La depuració que sofreix el col·lectiu de mestres a Catalunya és fruit d'una clara voluntat de trencar amb el passat i assegurar-se, en la mesura possible, uns professionals dòcils i addictes a la nova ideologia nacionalcatòlica. Així doncs, les escoles parroquials i les carmelites de "San Hilario Sacalm" tornen a posar-se en funcionament.

Com a conseqüència, el nombre de matriculats de l'escola nacional disminueix notablement i aquelles quatre aules per nens i quatre per nenes que s'havien utilitzat durant els anys de República en guerra es redueixen a una classe per a nens i una altra per a nenes. La resta de l'enorme edifici queda desert i ningú

⁵ Segons el testimoni de Baldiri Miralpeix, exalumne del sr. Hervàs, el mestre Hervàs i la sra. Josefina Sanjuan es van exiliar a França. Al cap d'un quants anys de l'acabament de la Guerra, Mariano Hervàs va haver de tornar a Catalunya per assumptes personals referents a la seva jubilació. Va tornar a exercir de mestre a l'escola Bruguera de Girona i, finalment, va ensenyar a l'escola de Terrassa, on va morir. Allà se li va retre un homenatge.

no en té la més mínima cura. El segon pis resta tancat durant molts anys, només s'utilitza un dels lavabos. El parvulari situat als baixos també resta tancat.

Josefa Soldevila Jover i **Miguel Castell Soler** són els nous mestres de la Escuela Nacional de Niños (y Niñas) de San Hilario Sacalm, s'anomena així des de 1939 fins a 1968. Segurament, no en tenim la certesa, aquests mestres com molts d'altres, van ser triats amb criteris molts més polítics que no pas pedagògics i també van haver d'assistir a algun dels cursos obligatoris d'orientació i perfeccionament que es feien a totes les capitals provincials, i que tenien com a objectiu inculcar els nous valors de l'Espanya franquista als mestres.

El franquisme vol educar a totes les criatures amb la mateixa tendència ideològica i política per tal de reforçar el seu règim. Així doncs, els alumnes han de creure, sense qüestionar res.

Un exemple d'un dia de classe en qualsevol col·legi nacional, també a la Escuela Nacional de Niños (y niñas), era el següent (ens ho explica la Dolors Rovira, alumne del col·legi durant el franquisme):

“Començaven el matí amb l'acte d'alçar la “enseña de la Patria” i, amb el braç enlairat, cantaven alguna de les versions autoritzades de l'himne nacional seguit d'algun altre himne patriòtic com “Cara al Sol”, “Montañas Nevadas”, “La legión”...

Quan s'entrava a la classe, se saludava donant la mà al professor (no en totes les escoles) i seguidament es resava alguna oració com “Ave María” o bé al migdia, a l'hora de dinar, es resava l'Angelus.

Les classes estaven presidides per un crucifix, el retrat de Franco i en algun cas també el de José Antonio Primo de Rivera.

Algunes tardes, i indiscutiblement els dissabtes, era obligatori assistir a la lectura d'evangelis i anar a catequesis, així com resar el sant rosari. Fins i tot més endavant es van introduir festes en el curs escolar, moltes de les quals eren religioses (mes de Maria, la setmana del seminari...)i també altres dies se celebraven, imposats pel Caudillo, i en reconeixement i commemoració d'algun fet remarcable com, "el dia del Caudillo".

El català es prohibeix, la coeducació també i l'Enciclopèdia passa a ser l'únic llibre que els alumnes tenen. A més a més, la religió, com bé es pot pensar, passa a ser una assignatura clau a l'educació de qualsevol infant. S'atorga a l'Església un grandíssim poder social i polític, com es demostra en aquest exemple: als capellans de Sant Hilari se'ls atorga el poder de decisió per escollir quins mestres haurien de ser els de l'Escola Nacional, tot i que ells mateixos no tinguessin cap mena de titulació de mestre.

Durant els anys 40, ja en plena dictadura, i sense gaires canvis a l'escola pública, passen per Sant Hilari dos mestres **José A. Sánchez Pérez, Miguel Castell Soler** i , finalment, **Pere Reixach Masó** que es queda com a mestre dels "nacionals" juntament amb la **Sra. Josefina Soldevila**.

ORDEN de 15 de Junio de 1939 - Instrucción primaria- Ministerio de Educación Nacional.

Artículo 1º Las Escuelas Nacionales Unitarias de varón, enclavadas en poblaciones que tengan un censo de 500 habitantes o inferior y estén situadas a tres kilómetros, como minimum de la capitalidad del Municipio respectivo, sin que entre ambos núcleos exista comunicación directa por ferrocarril u otro medio rápido de transporte, que carezcan de titular propietario, serán regentadas de un modo preferente por los Sacerdotes que, no teniendo más de cincuenta años, estén adscritos al servicio eclesiástico del lugar con carácter de permanencia.

Artículo 2º Dichos sacerdotes formularán sus solicitudes en todo tiempo y sin fijación de plazo, elevándolas a informe de la Jerarquía Eclesiástica competente, la cual remitirá la documentación a la Sección Administrativa de Primera Enseñanza de la provincia en que radique la escuela.

El informe favorable implicará, de un modo automático, el nombramiento para el destino solicitado, que se realizará por dicho Centro Provincial en el plazo de cinco días, contados a partir de aquél en que tenga entrada el expediente. El informe desfavorable de las Autoridades Eclesiásticas implicará, de igual modo, la denegación de la solicitud.

Artículo 3º Los nombramientos que se verifiquen se expedirán en Títulos Administrativos, dándose a los interesados denominación de "Sacerdotes Encargados de la Enseñanza Primaria" en la escuela de que se trate.

La posesión tendrá lugar, con los requisitos y formalidades de costumbre, ante la Junta Local de Primera Enseñanza correspondiente en plazo de ocho días, a contar de la fecha del nombramiento.

Artículo 4º Los "Sacerdotes-Encargados de la Enseñanza Primaria" percibirán la gratificación de dos mil pesetas anuales y no tendrán derecho a ningún otro emolumento inherente al cargo.

Artículo 5º En casos de enfermedad, se les podrá conceder las mismas licencias que las normas reglamentarias autorizan para los Maestros de Escuelas Nacionales y en las mismas condiciones.

Artículo 6º Los "Sacerdotes-Encargados de la Enseñanza Primaria" no tendrán más derechos que los expresamente consignados en esta Orden, sin que, por razón de su cargo, puedan derivarse otros de naturaleza análoga a los de los funcionarios públicos.

Artículo 7º Las obligaciones de los "Sacerdotes-Encargados de la Enseñanza primaria" serán idénticas, tanto en lo concerniente al régimen escolar como en las derivadas de la relación jurídica con la Administración, a las de los Maestros oficiales.

Artículo 8º Cuando por razón de sus funciones eclesiásticas fueren destinados a otro lugar, no les servirá de obstáculo la regencia de la Escuela Nacional en los casos en que esto ocurra, ya que las funciones que por esta disposición se les encomiendan están subordinadas a las de orden sacerdotal.

Artículo 9º Por la Jefatura del Servicio Nacional de Primera Enseñanza se dictarán las disposiciones complementarias que se precisen para el mejor cumplimiento de lo que se establece por la presente Orden.

==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==:~::~==

En aquest document es dona als capellans l'autoritat d'informar a les autoritats educatives favorablement o desfavorablement sobre els mestres de l'escola nacional.

La senyora Soldevila amb algunes de les seves alumnes al pati de la Escuela Nacional de Niños (y niñas). Foto: cedida per Dolors Rovira.

A dalt, la senyora Soldevila i les seves alumnes a les roques d'en Pla (al Nen Jesús de Praga de Sant Hilari Sacalm).
A baix, la senyora Soldevila amb les seves alumnes en una de les sortides de coneixement de l'entorn.
Foto: cedida per Dolors Rovira.

Quan Pere Reixach va arribar a Sant Hilari es va trobar amb un panorama deplorable. L'escola estava igual que en l'acabament de la Guerra, tan sols dues aules estaven ocupades. Els alumnes eren canalla que, degut a les circumstàncies geogràfiques i socials del moment, "no havien vist res més lluny que Arbúcies", segons deia Pere Reixach. I, per acabar-ho d'adobar, el nombre de matrícula anava disminuint.

Entrevista a Pere Reixach, ex-director del Col·legi Doctor Morales i també mestre jubilat de la Escuela Nacional de Niños (y niñas) de Sant Hilari Sacalm.

Als anys seixanta un jove i intel·ligent mossèn Tresserras s'havia col·locat al capdavant de l'escola parroquial. La situació de l'escola pública de Sant Hilari era molt crítica i no s'hauria pogut recuperar si no hagués estat gràcies a la forta immigració del sud que va arribar al poble⁶. L'activitat econòmica de les

⁶ Pere Reixach Masó, el mestre de la Escuela Nacional de Niños (y niñas) recorda el moment més negre i dur de la història de l'escola a Sant Hilari:

"La immigració em va salvar la pell. Jo havia de tancar l'escola. No hi havia res a fer amb mossèn Treserras."

torneries s'havia iniciat i es necessitava mà d'obra. La vila va veure augmentar el nombre d'habitants en molt poc temps i també l'escola nacional. Als anys 70 la fundada, Escuela Graduada Mixta de San Hilario Sacalm, arriba a tenir més de 400 alumnes. És en aquest moment quan es fa ús, no se sap si per primera vegada, de tot l'edifici al complet.

A partir d'aleshores, l'educació pública mai més es veurà afectada per la competència de l'escola privada. Cada escola farà el seu camí i, ni l'una ni l'altra, tindran cap problema per tirar endavant.

El nombre de mestres a l'escola pública augmenta considerablement. Dels dos mestres que hi havia el 1968, passen a ser-ne cinc al 1971 i, a partir d'aleshores, el nombre de mestres va augmentant progressivament. La Fina Milà va ser una d'aquestes mestres que va arribar aquí l'any 1970. Segurament ha estat la mestra que més canvis educatius ha viscut durant els seus anys de docència a l'escola pública de Sant Hilari: la mort de Franco i la transició democràtica, la LODE, la LOGSE i fins a la sisena hora. Els 40 anys de monotonía franquista en els que Pere Reixach va ensenyar a l'escola contrasten amb els 35 anys de servei de Fina Milà. Moltes diferències hi ha entre un període i l'altre, però, no voldria estendre'm més, ja que això ja és una altra història...

A la tercera fila, començant per l'esquerra, hi ha Carles Vicente i Fina Milà, matrimoni i mestres del Col·legi Dr. Morales, i a la dreta d'aquesta mateixa fila, hi ha Pere Reixach, director del Col·legi Doctor Morales de Sant Hilari Sacalm. És una fotografia de grup, feta al pati d'aquest col·legi.
Foto: cedida per Fina Milà.

10. CONCLUSIONS

Ara, ja havent acabat aquest treball de recerca, m'he pogut adonar del que ha significat l'educació i la feina de tants mestres que han hagut de travessar moments realment durs. Catalunya, i també Sant Hilari, no va poder fer la seva escola fins, pràcticament el final dels anys 70. Només en els anys que van del 1931-1938 això va ser possible en alguns indrets. Malauradament a Sant Hilari no es va poder dur a terme la tasca d'escola republicana i moderna durant aquests anys, ja que l'edifici de l'escola pública estava acabant-se.

Hi ha hagut períodes molts durs en què fer de mestre havia de ser del tot vocacional, havia de ser una feina basada en l'esperança d'un futur millor per a les noves generacions. Molts mestres que van haver de ensenyar sota el franquisme van aportar un bri d'il·lusió i esperança en un futur millor. La cultura que difonien va permetre formar noves generacions que han pogut continuar la seva tasca en èpoques millors. Així doncs, des d'aquí i amb aquest treball, m'agradaria homenatjar i recordar tota aquella gent que, en un moment donat i en més o menys mesura, van ajudar que la situació educativa de Sant Hilari millorés i pogués arribar a ser tal com els alumnes, que ara estudiem al poble, la coneixem.

Ja per últim, m'agradaria dir que aquest treball de recerca tan sols és una petita part d'aquest gran i extens tema, l'educació. Tot i que m'ha comportat molt d'esforç i temps, hi ha molta informació que no he pogut trobar ja que, per una banda, ja queden pocs testimonis d'una part de l'època que estudiava (de la República) i, per l'altra, hi ha hagut molta documentació que s'ha perdut. Així que, bàsicament, el meu treball vol reflectir el fet que l'escola pública de Sant Hilari va seguir els canvis educatius que ha sofert l'ensenyament des de 1900 fins a 1970.

DOMÈNECH DOMÈNECH, Salvador
L'Institut Escola de la Generalitat: un assaig d'ensenyament renovador
L'Avenç, núm.237. Juny 1999.

PUELLES BENÍTEZ, Manuel
Educación e ideología en la España contemporánea
Editorial Labor Politeia Barcelona 1980

TUÑÓN DE LARA, Manuel
Historia de España
Editorial Labor Barcelona 1981

HIJOS DE SANTIAGO RODRIGUEZ
Curso de orientaciones nacionales de la enseñanza primaria

SEAGE NARIÑO, Julio; GUERRERO SALOM, Enrique; QUINTANA DE UÑA, Diego
Una pedagogía de la libertad. La institución libre de enseñanza.
Editorial Cuadernos para el dialogo Edicusa Madrid 1977

MONÉS PUJOL-BUSQUETS, Jordi
La Mútua Escolar Blanquerna (1924-1939)
L'Avenç, núm.76. Novembre 1984.

MORENTE VALERO, Francisco
La depuració del magisterio nacional: Barcelona, 1939-1941.
L'Avenç, núm.175. Novembre 1993.

MARQUÈS, Salomó; FEU, Jordi; PUJOL, David
L'escola
Quaderns de la Revista de Girona, núm.120. Palahí Arts Gràfiques, Girona 2005.

TUÑÓN DE LARA, Manuel
Historia de España, vol. 8-9
Editorial Labor, Barcelona 1988

YETANO, Ana
L'educació com a apostolat
L'Avenç, núm.96. Setembre 1986.

CAPITÁN Díaz. Alfonso
Breve historia de la Educación en España
Alianza editorial Pedagogía, 2002 Madrid.

DALMAU, Llanars, Agustí:
Quaderns de la Revista de Girona,
Diputació de Girona. Girona 1999.

FOTONERI, Enriqueta i RIBALTA, Marion
L'ensenyament a Catalunya durant la Guerra Civil
Barcanova, Col·lecció Educació, 1ª edició 1982 Barcelona.

PORTO, Juan José
El Florido Pensil [videocasset VHS].
Espanta, 2002, 90 min.

SENSAT, Rosa
L'escola rural a Catalunya
Edicions 62, Col·lecció Rosa Sensat, 1981 Barcelona.

SENSAT, Rosa
L'escola a Catalunya sota el franquisme
Edicions 2, Col·lecció Rosa Sensat, 1994 Barcelona.

- Diari AVUI: www.avui.com
- Generalitat de Catalunya: www.xtec.es/centres
- www.xtec.es/historia/gentgran
- www.buxaweb.com/historia/temes/escat/segonarepublica.htm
- www.quedetrailers.com/pelicula
- www.racocatala.com/cat1714
- www.usuarios.lycos.es
- www.santhilari.org
- www.buxaweb.com/historia/temes/escat/franquisme-cat.htm

L'EDUCACIÓ PÚBLICA A SANT HILARI

- DE LA LLEI MOYANO A LA LLEI PALASÍ-

ANNEXOS

annex 1

FACTURA PER L'APLANAMENT DEL TURÓ DE LA MANDRA (1917)

CONSTRUCTOR DE VERAS
DEPÓSITO DE CEMENTOS, CAJES, MADRILLOS, TEGAS, RAJES, PLAZA DE LA IGLESIA

Dalmacio Boada

Cuenta de ingresos y gastos ocasionados con motivo de la construcción de Escuelas.

INGRESOS.		DEBE:
		PESETAS CTS.
Importe total de la suscripción abierta para contribuir á la construcción de Escuelas.....		2460'25 Pts.
Total ingresos.....		2460'25 "
GASTOS.		
Á Dalmacio Boada por jornales y materiales empleados en la explanación de terrenos	512'43	Pts.
Al mismo, por jornales y materiales empleados en la explanación del terreno, según recibo n°.2.....	1033'00	"
Al mismo, por jornales y materiales empleados en los cimientos de las escuelas, según recibo n°.3...	737'50	"
Á José Raset por reparaciones de herramientas, según recibo n°.4.....	16'80	"
Al mismo, por reparaciones de herramientas de trabajo, según recibo n°.5.....	31'75	"
Á Jaime Roura por reparaciones de herramientas de trabajo, según recibo n°.6.....	5'40	"
Á Jaime Ridorsa por reparaciones de herramientas de trabajo, según recibo n°.7.....	4'35	"
Á Pedro Moner por dos viajes á Gerona, digo á Barcelona para gestionar asuntos relacionados con la construcción de escuelas, según recibo n°.8....	70'00	"
Total.....		2411'23 "
<u>Resúmen.</u>		
Importan los ingresos.....	2460'25	Pts.
Idem. los gastos.....	2411'23	"
Existencia en metálico.....		49'02 "

annex 2

RICARD GIRALT CASEDESÚS AUTOR DEL PROJECTE

Ajuntament de Sant Hilari Sacalm

(PRESIDENCIA)

Negociat de GOVERNACIO.

N.º

219

M' escau de notificar-li que aquest Ajuntament en sessió extraordinaria celebrada el dia 30 de Juliol darrer, acordà, per unanimitat, nomenar a vostè pel càrrec d' Arquitecte Director de les obres de construcció d' aquest noves escoles graduades.

Visqué molts anys.

St. Hilari Sacalm 6 d'Agost de 1934.

L' Alcalde,

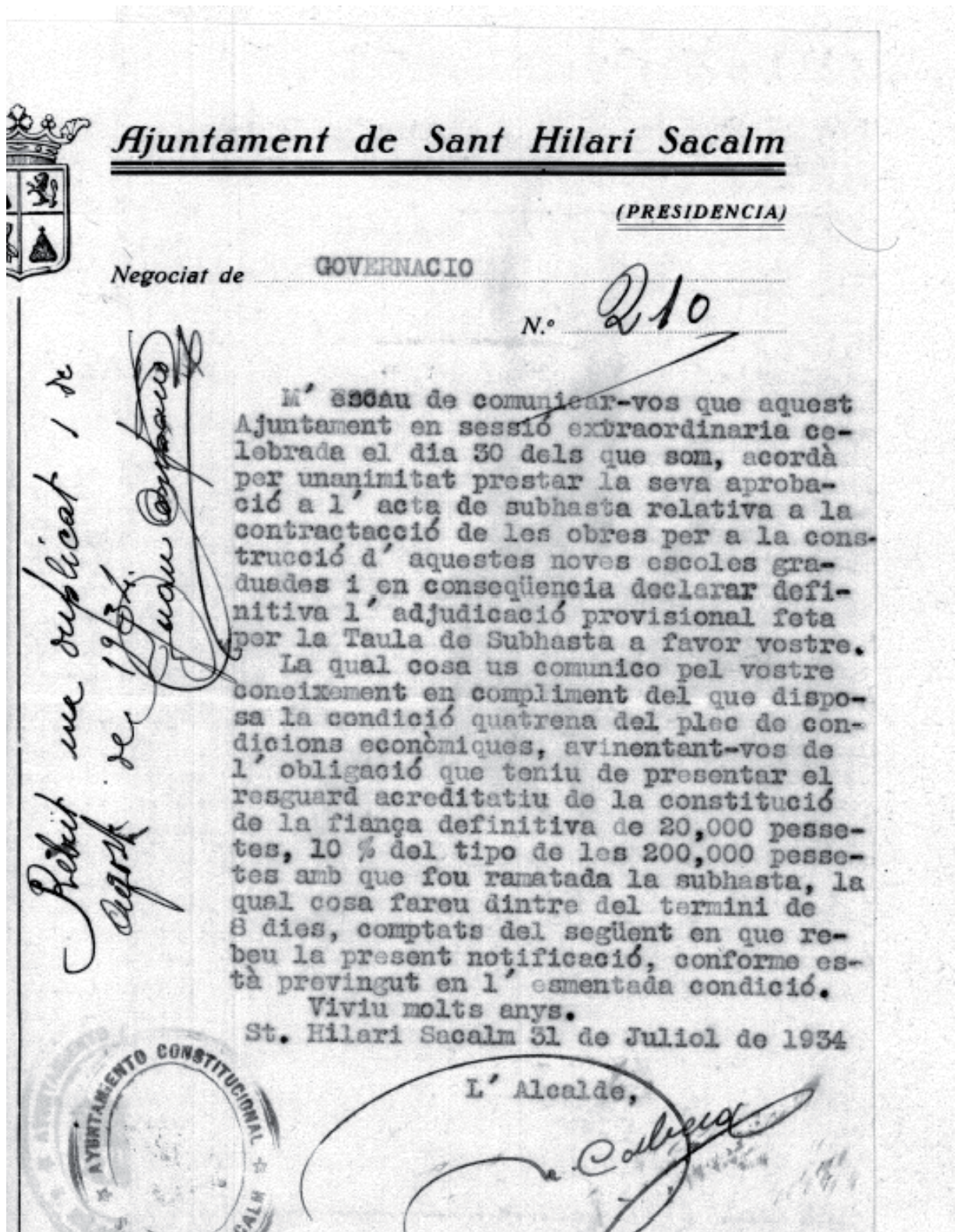
[Handwritten signature]

[Handwritten signature]

Sr. Ricart Giral Casadesús..... GIRONA.

annex 3

ADJUDICACIÓ DE LES OBRES DE LA CONSTRUCCIÓ PER A LES NOVES ESCOLES A JOAN COMPANYÓ DE SANTA COLOMA DE FARNERS (1934)

annex 4

ACTA DE 6 DE JUNY DE 1936 ON ES SOL.LICITA 3 MESTRES PER A L'ESCOLA DE NENS I 3 MESTRES MÉS PER A L'ESCOLA DE NENES

Senyors concurrentes:
 D. Narciso Corbera.
 " Joaquín Sanchezirón.
 " José Fabregal.
 " Francisca Ribera
 " Josefa Sanguin
 " Mariano Rovés.

En la villa de San Hilari Sacalm a tres de junio de mil novecientos treinta y seis, reunido el Consejo local de 1.ª enseñanza, el Sr. Presidente abre la sesión manifestando, que estando muy avanzadas las obras de construcción del Grupo escolar destinado a albergar la Escuelas Nacionales de esta villa, procede la formación del correspondiente expediente para solicitar la graduación de las niñas, a base de la matrícula de niños y matrícula de niñas, respectivamente, que existen en la actualidad.

A continuación, el Sr. Secretario da cuenta de los datos que obran en poder de este Consejo, sobre la matrícula de las diferentes escuelas de esta localidad, matrícula que han de absorber, en su totalidad, las mencionadas Escuelas graduadas, de conformidad con el acuerdo de este Ayuntamiento, para cumplimentar las disposiciones que regulan la constitución de la enseñanza dada por las Confesiones y Congregaciones religiosas.

Estos datos arrojan los siguientes resultados:

Escuela Nacional de niños:	82 alumnos
Escuela Nacional de niñas:	77 alumnas
Escuela Confesional de niños:	98 alumnos
Escuela Confesional de niñas:	151 alumnas
Total	429

A estos 429 alumnos hay que agregar unos 40 más que no asisten a ninguna escuela, por falta de capacidad en las públicas actuales, de modo que, el total real asciende a 469 entre párvulos, niños y niñas.

En consecuencia, este Consejo local acuerda:

1.º Que es indispensable se proceda a la creación, en esta villa, de una escuela graduada para niños, con cuatro secciones,

a base de la mixta que existe en la actualidad; de otra escuela graduada para niñas, con cuatro secciones, a base, también, de la mixta con que contamos, y de una escuela para párvulos dirigida por maestro.

2.º Que se solicite el personal docente necesario, o sea: tres plazas de maestro de nueva creación, para la graduada de niñas; otras tres plazas de maestra, de nueva creación, también, para la graduada de niñas, y otra plaza de maestro para la escuela de párvulos, con lo cual a cada maestro le correspondieran, según los datos apuntados anteriormente, unos cincuenta alumnos.

3.º Que se dé cuenta de estos acuerdos al Ayuntamiento, para que, si los proce- dentes, incoe el correspondiente expediente de graduación de escuelas.

Y no habiendo más asuntos que tra- tar se levanta la sesión, cuya presente acta firman todos los concurrentes.

Conde

Francisco Ferrer

Francisco Guebara

Francisco Guebara

Josefa Sanjaume

Mariano Ferrer

annex 5

REGISTRE D'ALUMNES DE LA ESCUELA NACIONAL DE NIÑOS (JULIOL 1936)

Mes de _____ de 192		REGISTRO DE ASISTENCIA																													Días de clase durante este mes		
Clase de _____																																	
N.º	APELLIDOS	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	Observaciones
78	Kollant																																
79	Koll																																
80	Puig																																
81	Llombard																																
82	José Moragas																																
		<p>Julio 1936</p>																															
1	Ramón Tábrega	+	+	+																													
2	Loaquin »																																
3	Enrique »																																
4	Verdullé																																
5	Pal																																
6	Bonnehí	-	+																														
7	Mallfuleda																																
8	Antoni Basela	+	+	+	+																												
9	Melchor »																																
10	Villacrosa	+	+	+	+																												
11	Sosé Donadeu																																
12	Sosé Ferrés																																
13	Juan »	+	+	+	+																												
14	Ramón »																																
15	Massanella																																
16	Antonio Rosell	+	+	+	+																												
17	Mario »																																
18	Pedro Güell																																
19	Francisco »																																
20	Serge Carras	+	+	+	+																												
21	Ramón »	+	+	+	+																												
22	Parcís Muntal																																
23	Luis »																																
24	Donadeu																																
Asistencia mañana . . .																																	
Asistencia tarde . . .																																	

annex 6

CARTA DE LA JUNTA MUNICIPAL DE EDUCACIÓN PRIMARIA DE LA VILLA DE SAN HILARIO SACALM, EN QUÈ ES DEMANEN MESTRES PER A L'ESCOLA PÚBLICA. (SETEMBRE DE 1940)

D. AGUSTIN CASADEMUNT SOLER, CURA PARRACO, SECRETARIO DE LA JUNTA MUNICIPAL DE EDUCACION PRIMARIA DE LA VILLA DE SAN HILARIO SACALM,

C E R T I F I C O: que en el folio treitiseis del corriere libro de Actas de las sesiones que celebra dicha Junta, consta una que copiada integralmente, dice:

"En la villa de San Hilario Sacalm, a las diez y nueve horas del dia veinte y seis de Agosto de mil novecientos cuarenta, reunida en sesión extraordinaria en una de las dependencias de la Casa Consistorial, la Junta Local de Educación de Primera Enseñanza con la asistencia del Sr. Presidente D. Pedro Serras, Alcalde, Rdo. Agustin Casademunt Secrio, D. Joaquín Soucheiron, Medico, D. Pedro Gubau, Concejal, D. Miguel Castells, Maestro; y Francisco Majoral, Padre de Familia; ha acordado por unanimidad, pedir la creación de dos nuevas Escuelas una para niños y otra para niñas, por razón de exeso de matrícula; pués tanto el Sr Maestro D. Miguel Castells como la Sra. Maestra Dª Josefa Soldevila Jover, único personal docente de la Enseñanza Oficial de esta villa, que cuenta con dos mil quinientos habitantes, a pesar de todo su esfuerzo y esmerada solicitud, y su abnegación y patriotismo, no pueden atender debidamente la Enseñanza; y por tanto ruegán á la Junta Provincial de Primera Enseñanza, se digne acoger benevolamente, la presente solicitud, y elevarla á la superioridad, para su pronta y rápida creación. Dios guarde á S. Sra Ilma. muchos años, Siguen las firmas. Joaquín Soucheiron, Agustin Casademunt Pt^o. Montserrat Gubau, Pedro Serras y Pedro Gubau"

Es copia fiel del original a que me remito. Y para que conste y ser remitido a la Junta Provincial de Primera Enseñanza de Gerona, libro el presente en San Hilario Sacalm a seis de Septiembre de mil novecientos cuarenta

Vt^o Bn^o
El Alcalde Presidente.

Pedro Serras
[Signature]

Agustin Casademunt Pt^o
[Signature]

annex 7

RELACIÓ DE MESTRES DE L'ESCOLA UNITÀRIA DE NENS

Nom del mestre	Nomenament- cessament	Observacions
Joan Artola	1903	Pare d'una nissaga de mestres
Francisco Font Baró	16/jun/1905	Interí
Mn. Lluís Parareda i Parcet		Se l'anomena durant una temporada per no haver de tancar l'escola.
Mariano Molinas Capella	06/mar/1906	Interí.
Antonio Muntanyola Llort	Abril 1906	Propietari. Cobra 121,65 pts anuals. És considerat un molt bon mestre.
Federico Arroyo Serra	1910	
Fernando Cid Monllau	01/maig/1911 fins a 31/gener/1926	Propietari. Comença amb un sou de 825 ptes. anuals, i acaba amb un sou de 3.500 ptes. anuals. Hi ha queixes perquè marxa els dissabtes. Va a Granollers.
Esteban Garriga Pla	06/febrer/1926 fins a 31/agost/1926	Interí. Té un sou de 2.000 ptes. anuals
Mariano Hervás Rodríguez	01/setembre/1926 fins a 29/octubre/1939	Propietari. Comença amb un sou de 3.000 ptes. anuals i acaba amb un sou de 4.000 ptes/any durant la República. S'exilia a França.
Francisco Alcácer Muñoz	18/nov/1936	Els nacionals li esparregen el títol de mestre de la República.
Miguel Castells Soler	18/nov/1936	Designat pel CENU
Anton Masergas Rosses	18/nov/1936	Designat pel CENU. Membre de la CNT.
Eduardo Cuéllar Bassols	29/mai/1937	Auxiliar per a la lluita contra l'analfabetisme.
Emili Llorella Fontbernà	13/jul/1937	Interí
Miguel Castell Soler	16/setembre/1939 fins a 31/desembre/1941	Interí. Comença amb un sou de 3000 ptes. anuals, i acaba amb un sou de 4.000 ptes. anuals.

		Li deien l'enxeixat
José A. Sánchez Pérez	31/març/1941 fins a 31/gener/1942 (aprox.)	Propietari. Té un sou de 5.000 ptes/any. És sancionat i traslladat a Mallorca, on s'hi ha de reintegrar el 5 de març de 1942. El 17 de febrer de 1942 es tramet l'expedient a Balears .
Miguel Castell Soler	01/gener/1942 fins a 31/desembre/1943	Interí.
Pere Reixach Masó	01/gener/1944 fins 01/gener/1984	De 1944 a 1949, passa de 5.000 a 9.600 ptes. anuals de sou.

Nombre del Maestro	Sueldo		Concepto en que la sirve	Fecha del nombramiento			Fecha de la posesión			Fecha del cese			Causa del cese	OBSERVACIONES
	Plas.	Cts.		Día	Mes	Año	Día	Mes	Año	Día	Mes	Año		
D. Fernando Cid Noullau	825		propiet	1	Mayo	1911	8	Mayo	1911	6	agosto	1911		
D. Fernando Cid Noullau	1100		id	5	agosto	1911	7	agosto	1911	31	agosto	1918		Estado aut. 9 de octubre 1911
D. Fernando Cid Noullau	1500		id	5	agosto	1911	12	septiembre	1918					Res. 19 octubre 1918
D. Fernando Cid Noullau	2000		id				1	agosto	1919					Res. 10 oct. 1919
D. Fernando Cid Noullau	3500		id				1	abril	1921					Res. 19 octubre 1921
D. Fernando Cid Noullau	3500		id				9	octubre	1921	31	enero	1926	Res. a formalizar	Res. 23 octubre 1921
Enbau Gaviaga Pla	2000		int	6	febrero	1926	8	febrero	1926	31	agosto	1926		
Marciano Hervey Rodríguez	6000		prop	2	febrero	1926	1	septiembre	1926					
Marciano Hervey Rodríguez	6000		id	14	septiembre	1926	1	septiembre	1926	29	octubre	1929		Res. 17.1
Miguel Castell Soler	3000		int	15	septiembre	1929	15	septiembre	1929	31	diciembre	1929		
Miguel Castell Soler	4000		id	30	diciembre	1929	1	enero	1941	31	diciembre	1941		
José A. Sánchez Pérez	5000		Propiet	21	febrero	1941	1	marzo	1941					
Miguel Castell Soler	5000		interino	25	abril	1942	1	enero	1942	31	diciembre	1943		sancionado Res. de 17 de febrero de 1944 por haber 5 años 1944 en Mallorca 17-1-46 en cuanto a su a. falleciendo por causas de la enfermedad.
Pedro Reixach Masó	5000		Suplente	4	diciembre	1943	1	enero	1944					
Pedro Reixach Masó	6000		id	5	enero	1945	1	enero	1945					
Pedro Reixach Masó	8900		id	30	octubre	1947	1	enero	1947					
Pedro Reixach Masó	9.600		prop.	12	febrero	1949	1	enero	1949					

annex 8

RELACIÓ DE MESTRES DE L'ESCOLA UNITÀRIA DE NENES

Nom de la mestra	Nomenament- cessament	Observacions
Mercè Verdaguer	1903	
Maria Dalmau	1903	
Francisca Pàmies Traver	Oct/1906	Interina.
Anna (Anita) Matabosch Pladeveya	9/març/1907 fins a 31/gener 1926	Propietària. Comença amb un sou de 825 ptes. anuals i acaba amb un sou de 3.500 ptes. anuals. Marxa a Granollers.
Pilar Burgués Abella	8/febrer/1926 fins a 31/agost/1926	Va cobrar 2.000 ptes/any
Josefa Sanjuan Batalla	1/setembre/1926 fins a 15/setembre/1939	Li apliquen l'article 171. Comença amb un sou de 3.000 ptes. anuals, i acaba amb un sou de 4.000 ptes. anuals. Propietària. Casada amb Mariano Hervàs.
Francisca Blasi Isern	25/nov/1936	Nomenada pel CENU.
Josefa Soldevila Jover	17/setembre/1939 fins a 17/setembre/1974	Interina. Comença amb un sou de 4.000 ptes. anuals.
Amalia Peñaranda Molina Substituída per Josefa Pons Esquerrà	18/agost/1944 fins a 31/octubre/1946	Propietària. Té un sou de 6.000 ptes. Demana a la Junta 8 dies de permís del 10 al 18 de desembre de 1944. El 26/jun/1946 comunica que se n'ha d'anar perquè no pot pagar el lloguer del pis que s'encareix durant la temporada d'estiu. Té llicència per seguir unes cures del 19 de setembre al 15 d'octubre de 1946. Està malalta i té un pis a Barcelona.
Gumersinda Soler Tarrida	1/novembre/1946 fins a 31/agost/1949	Interina. Comença amb un sou de 6.000 ptes. anuals, i acaba amb un sou de 7.200 ptes.

		anuals.
Maria Sala Solatges	1/setembre/1949 fins a	Interina. Comença amb un sou de 7.200 ptes. anuals, i acaba amb un sou de 9.360 ptes. anuals.

Nombre del Maestro	Sueldo		Concepto en que la sirve	Fecha del nombramiento			Fecha de la posesión			Fecha del cese			Causa del cese	OBSERVACIONES
	Ptos.	Cts.		Día	Mes	Año	Día	Mes	Año	Día	Mes	Año		
St. Ana Mataseich Pladonyá	830	"	propiet	5	març	1917	9	març	1917	2	agost	1918		
St. Ana Mataseich Pladonyá	1100	"	id.	10	julió	1917	3	agost	1917	31	agost	1918		
... Ana Mataseich Pladonyá	1500	"	id.	10	julió	1917	19	septembre	1918	31	dicembre	1918		
... Ana Mataseich Pladonyá	2000	"	id.	10	julió	1917	15	maig	1919					
... Ana Mataseich Pladonyá	2500	"	id.	10	julió	1917	15	maig	1920					
... Ana Mataseich Pladonyá	3500	"	id.	7	abril	1921	31	maig	1926					
... Ana Mataseich Pladonyá	4000	"	id.	6	febrer	1926	8	febrer	1926	31	agost	1926		
Josefa Sanjaume Sabatella	2000	"	prop.	12	julió	1926	1	agost	1926					
Josefa Sanjaume Sabatella	3000	"	id.	12	agost	1927	1	agost	1927					
Josefa Sanjaume Sabatella	4000	"	id.	6	febrer	1928	1	maig	1928					
Josefa Sanjaume Sabatella	5000	"	id.	16	febrer	1929	17	febrer	1929	31	abril	1929		
Josefa Sanjaume Sabatella	4000	"	id.	30	abril	1929	1	maig	1940	31	dicembre	1941		
Josefa Sanjaume Sabatella	5000	"	id.	25	abril	1942	1	maig	1942	17	septembre	1944		
Amalia Benavente Molina	6000	"	Suplente	17	agost	1944	18	agost	1944					
Guineueta Soler Borrada	6000	"	Interina	21	octubre	1945	1	maig	1945					
Guineueta Soler Borrada	7200	"	id.	3	maig	1949	1	maig	1949	31	agost	1949		
Maria Sala Solatges	7200	"	Interina	27	agost	1949	1	septembre	1949	31	dicembre	1950		
Maria Sala Solatges	9360	"	id.	15	maig	1951	1	maig	1951					

annex 9

ACTA DE POSSESIÓ D' EDUARDO CUÈLLAR BASSOLSACTA DE TOMA DE POSESION

A Fonts de Sacalm a las diez y ocho horas del dia veintinueve de Mayo de mil novecientos treintisiete. Ante este Sr. Alcalde, D. Narciso Corbera Gordò, estando celebrando audiencia pública, asistido de mi el infrascrito Secretario, comparece D. Eduardo Cuèllar Bassols, exhibiendo al Sr. Alcalde un título expedido por D. José Mª Villergas Zuloaga como Presidente de la Junta de Inspectores de primera enseñanza de esta provincia de Gerona con fecha 26 del corriente en virtud del qual se le nombra Auxiliar para la lucha contra el analfabetismo de esta escuela de Fonts de Sacalm con el sueldo de doscientas cincuenta pesetas mensuales, solicitando que por esta Alcaldía-Presidencia del Consejo Local, se le confiere la posesión de su cargo.

En su vista, esta Alcaldía, después de examinado debidamente dicho título que hallò conforme, declaró posesionado del cargo de Auxiliar para la lucha contra el analfabetismo de esta escuela graduada al citado Eduardo Cuèllar Bassols, el que pasa inmediatamente a desempeñar.

De todo lo cual se extiende esta acta que una vez leída y hallada conforme la firma el Sr. Alcalde con el interesado, de

como Secretario certifico.

Corbera

Eduardo Cuèllar Bassols

Juan Vilari

annex 10

ELS NACIONALS ESPARREQUEN EL TÍTOL DEL MESTRE FRANCISCO ALCÀCER OBTINGUT DURANT LA REPÚBLICA.

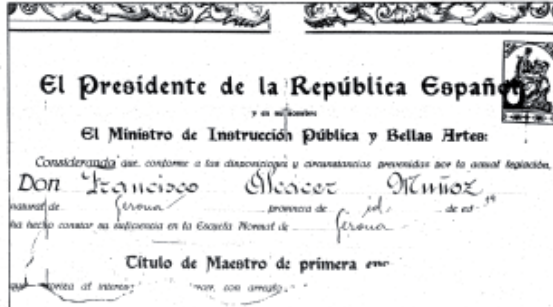
Apunts per a una història de l'escola

D.P.
La situació del primer ensenyament a Catalunya, abans de la II República, era deplorable. Sobre les condicions materials d'instal·lació de les escoles només cal llegir uns comentaris de l'època, inclosos dins la tesi de llicenciatura de Ramon Navarro «L'Educació a Catalunya durant la Generalitat (1931-1939): «En la major part dels pobles... l'escola es troba instal·lada en un barracot infecte. Sense cap condició higiènica, mancada de llum, d'aire, d'alegria, més comparable a una presó que no pas a un lloc que, per principi, ha de ser essencialment agradable». També parla de la infraestructura: «La pobresa material ja ho diu tot. Unes taules despintades, coixes, brutes de tinta i trossegades; uns bancs rònecs, estrets, inhospitalaris; per les parets uns cartells fets dels més rudimentaris mètodes pedagògics; uns mapes d'Europa anteriors a la Guerra Gran, quan no uns mapes d'Espanya en els quals hi figuren Cuba i Filipines...» També ens fa cinc cèntims del rei de l'hàbitat: «Emmarcant tot aquest trist panorama, el mestre..., qui, lluitant entre dificultats i manca de mitjans, va sortejant obstacles i inconvenients que una veterana rutina posa».

A Sant Hilari l'escola pública era on ara hi ha instal·lat l'Ajuntament. Ens podem imaginar, sense massa esforç, l'ensenyament que s'hi devia impartir, sobretot pensant que un mestre, en aquella època, podia tenir un centenar d'alumnes de totes les edats dins de la classe.

EL TURÓ DE LA MANDRA

Per tal de posar fi a aquesta situació la República es va plantejar, des del primer moment, posar mans a la feina. La Generalitat no es dedicà a construir escoles perquè no tenia mitjans però, malgrat tot, l'Estat va suplir aquesta mancança. Es va elaborar un Pla de Construccions Escolars, sota la direcció del mestre tortosí Marcel·lí Domingo, aleshores Ministre d'Instrucció Pública, que, en cas que s'hagués pogut portar a terme fins al darrer moment, el dèficit es-

Títol esparracat. — Francisc Alcaicer i Muñoz era mestre de l'escola pública de Sant Hilari en el moment d'inaugurar-se. Aquest és el títol de mestre, expedid pel President de la República Espanyola a través del Ministre d'Instrucció Pública. L'hi van esparracar els «nacionals» quan li van requisar el pis, un dia que ell n'era fora.

colar hauria desaparegut en només dotze anys. Hem de pensar que, en aquells moments, aquest dèficit es calculava al voltant d'un 60%.

La política de construcció d'escoles va arribar també a Sant Hilari i el dia 9 d'agost de 1934, l'Ajuntament ja signava l'Escripció de Compra-Venda i de Cessió, per tal de tirar endavant les obres del nou col·legi. Els terrenys foren cedits gratuïtament pel Doctor Morales, metge de Sant Hilari que es va haver de traslladar, per motius familiars, a Barcelona. En marxar va donar la seva propietat al municipi, malgrat que, en l'acta notarial, hi figura com a venda. L'any 1934 l'Ajuntament de Sant Hilari estava constituït per elements de l'Esquerra Republicana de Catalunya i n'era el batlle Narcís Corbera i Gordó.

Les obres de la nova escola es varen encetar l'any 1935 i l'empresa que se n'encarregà fou la Campaña. Les obres, segons explica Narcís Pujol de la Huerta en un article aparegut en aquest mateix diari, es van fer

molts de pressa. Durant la guerra les obres es van suspendre, malgrat que ja estaven molt avançades. El grup escolar es va inaugurar pel setembre del 1937, durant la guerra. El nom del poble, en aquest període, es va canviar pel de Fonts de Sacalm, igual com succeï en tots els pobles que portaven el nom d'algun sant. Una de les coses que més cridà l'atenció en aquest nou centre —pensem que fa cinquanta anys la construcció d'aquesta escola fou un pas de gegant— va ser la instal·lació de la calefacció central. Narcís Pujol de la Huerta ho explica amb un apassionament i d'una manera tan planera que val la pena reproduir-ho: «Amic lector, —diu Pujol— ja et pots imaginar el que això representava pels anys trenta... calefacció central en una escola rural de muntanyal... en un temps en què les escoles només tenien una estufa de carbó o de llenya... les més afortunades. Les altres, una estufeta de petroli amb una cassola amb aigua i farigola per tal que els nens no es tufessin!». El sòl de les aules no era de

rajols, com en l'actualitat, sinó que era de linòleum, un material aïllant de gran qualitat.

Durant la guerra, en suprimir-se les escoles religioses privades l'escolaritat va augmentar notablement i es va ampliar també lògicament el nombre de mestres. La guerra no va trasbalsar per res la vida escolar, en contra del que es podia suposar. A la majoria dels pobles de casa nostra succeï el mateix. La guerra es veia encara com una cosa molt llunyana. A classe no se'n parlava, de la Revolució. Entre els mestres, però, era tema habitual de conversa.

Amb els bombardeigs i després de quasi tres anys de conflicte, l'escola es va acabar —de fet l'índex d'assistència a classe ja havia baixat molt en els últims temps— i va servir d'hospital per albergar els ferits, en la retirada cap a la frontera. El 5 de febrer del 1939 els «nacionals» van entrar a Sant Hilari i, a partir d'aquí, ja comença tota una altra història. L'escola estava, en tot cas, a conseqüència de la dictadura franquista, en un estat material deplorable i s'hi van haver de fer unes reformes importants per adequar-la altra vegada a les noves circumstàncies.

COM ERA L'ESCOLA

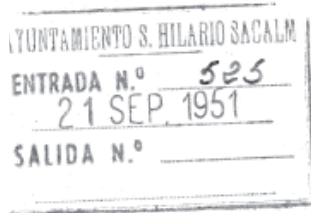
El mateix Pujol de la Huerta ens explica com era l'escola, en el moment d'inaugurar-se: «El parvulari estava pintat de color de rosa, amb motius infantils de Walt Disney. Per tal que les criatures no progressin mal, es van suprimir tots els angles vins, i es feren de mig punt». Hi havia també, segons la mateix descripció, dues aules per a treballs manuals, amb els elements propis. Cada aula tenia el seu nom propi, en lletres de metall daurat: Francisc Macià, Lluís Companys, Pompeu Fabra, Ventura Gassol... etc. També es va instal·lar un sistema de dutxes, amb aigua calenta i freda, que va ser una autèntica innovació. «I llum —diu Pujol de la Huerta—, molta llum, matisada per les persianes de fusta. I a l'exterior, gespa i pinada... i altres arbres. Així fou projectat i realitzat aquest bonic, modern i confortable grup escolar».

annex 11

CARTA DE LA DELEGACIÓ PROVINCIAL DE AUXILIO SOCIAL, AMB LA QUAL LA DELEGACIÓ DEMANA A L'AJUNTAMENT DE SANT HILARI EL PERMÍS D'ÚS DE LES INSTAL·LACIONS DE L'ESCOLA NACIONAL PER A FER-HI UNA HOGAR ESCOLAR. LA PROPOSTA NO VA PROGRESSAR.

Iltre. Señor:

Teniendo conocimiento de que ese Ilmo. Ayuntamiento de su digna Presidencia, posee un edificio destinado a Escuelas Municipales cuya amplitud es muy superior a las verdaderas necesidades del censo escolar de la plaza, me permito sugerirle por creerlo conveniente tanto para el mayor auge benéfico de esa Corporación, como para la Obra de "Auxilio Social", el que pudiésemos llegar a un acuerdo para que se nos cediese la parte del edificio no utilizado en la actualidad para dichas Escuelas, con objeto de instalar en ella un Hogar Escolar con capacidad para 100 alumnos y con las características propias de tal clase de Institución. Esto es, internado para chicos de 8 a 14 años, con personal director y docente, todo ello a cargo como es lógico, de "Auxilio Social".

Le ruego estudie con el mayor cariño esta propuesta que como antes digo, redundaría en beneficio no solo de la Localidad y de la Obra, sino en prestigio de esa digna Corporación que así haría público su desvelo e interés hacia los necesitados, así como su afán en dotar a la plaza con una Institución que en muy pocas existe, patrocinado su instauración en San Hilario Sacalm.

Le agradeceré me comunique lo que decida al respecto.

Dios guarde a V.S. muchos años.
Barcelona, 20 Septiembre 1,951.

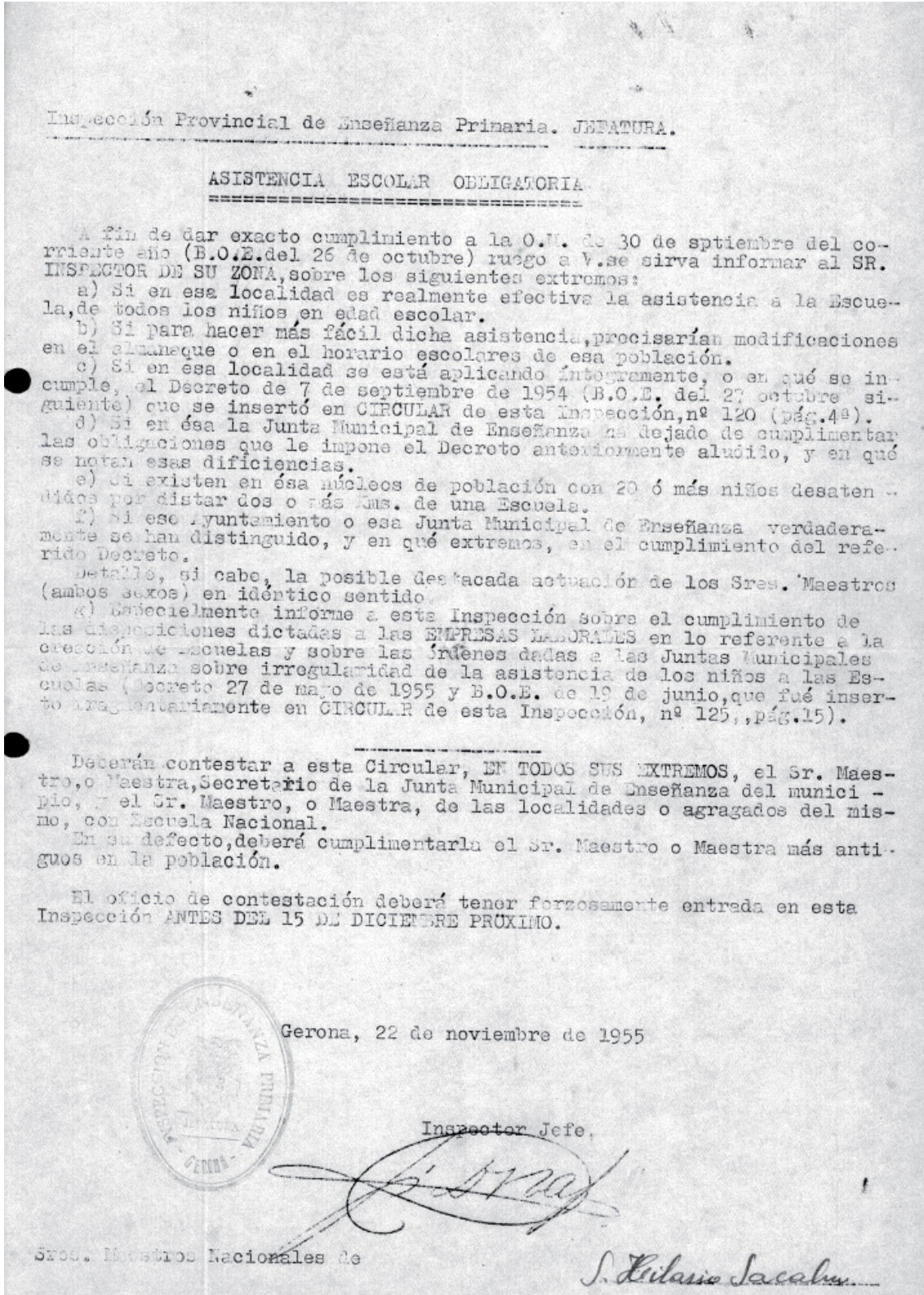
EL DELEGADO PROVINCIAL,

[Handwritten signature]
Firmado: M.R. Lechuga.

ILTRE. SR. ALCALDE DEL AYUNTAMIENTO DE SAN HILARIO SACALM.

annex 12

ASISTÈNCIA ESCOLAR OBLIGATÒRIA (NOVEMBRE 1955)

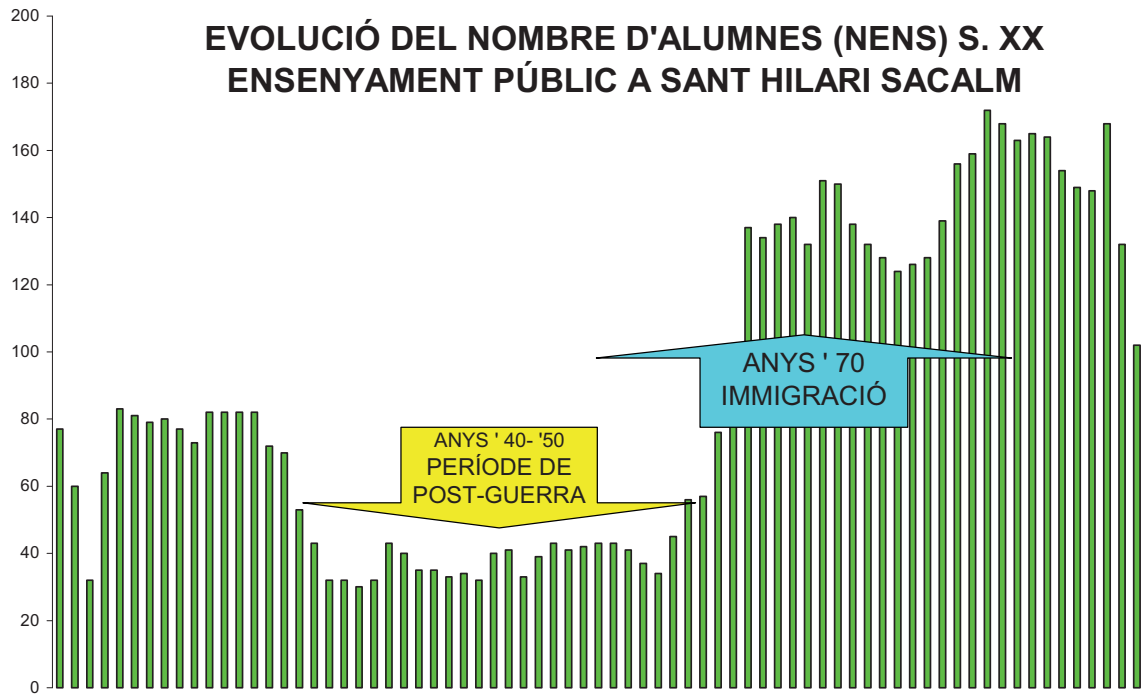

annex 13

EVOLUCIÓ DEL NOM DEL COL·LEGI PÚBLIC

annex 14

annex 15

